

תמצית הש"ס

סנהדרין פ"ב. – ק"א:

לפרטים- 0527692282

קנאים פוגעים בו

הגונב את הקסוה, והיינו "קשות הנסך" שזה כלי שרת, קנאים פוגעים בו, ורמזו דין זה דכתיב "ולא יבוא לראות כבלע את הקודש ומתו" ובלע הוא לשון גנב שמבליע.

המקלל בקוסם, י"מ שאמר יכה קוסם את קוסמו היינו כלפי מעלה שנותן קסמים האלה בליבו, וי"מ אמר יכהו קוסם לו ולקונו ולמקונו היינו כלפי מעלה שהוא קונה את העולם ומקנה לבריותיו את טובו, קנאים פוגעים בו.

פ"ב, יהויקים היה כתוב על גולגלתו "זאת ועוד אחרת", הראשון שלא יקבר, ורבי חייא בר אבוב ניסה לקבורה פעמים ויצאה, והניחה בבגדי משי בביתו, ואשתו חשבה שזו גולגולת אשתו הראשונה, ושרפתה, וזו הקללה השניה.

הבועל ארמית קנאים פוגעים בו-

כל הבא על הכותית כאלו מתחתן בעבודת כוכבים.

אם לא פגעו בו קנאים, "יכרת ד' לאיש וכו'" והיינו שאם הוא ת"ח לא יהיה לו ער בחכמים ועונה בתלמידים, ואם הוא כהן לא יהיה לו בן מגיש מנחה לד'. (ורישא דקרא דכתיב "בגדה יהודה וכו" איירי בעבודת כוכבים, ובמשכב זכור, ובזנות).

בית דינו של חשמונאי גזרו שיתחייב משום נשג"א והיינו נדה שפחה גויה ואשת איש, דאינם מפקירים נשותיהם, ולרבי לית להו משום אישות, אלא משום זונה. הבא לילכלך אין מורין לו להורגו, ולא עוד אלא שאם פירש זמרי והרגו פנחס היה נהרג, ואם נהפך זמרי והרגו לפנחס אין נהרג עליו, כיון שפנחס הוא רודף.

מעשה זמרי ופנחס-

שבט שמעון אמרו לזמרי ואמרו לו "הם דנים דיני נפשות ואתה יושב ושותק", קיבץ כ"ד אלף מישראל והלך לכזבי בת צור, ואמרה לו שאביה המלך ציוה שלא תשמע אלא לגדול שבהם, אמר לה זמרי שהוא נשיא שבט והוא שני לבטן, ואילו משה שלישי משבט לוי השלישי. וטען זמרי למשה שאם היא אסורה מי התיר לך את בת יתרו. ונתעלמה ממנו ההלכה שבוועל ארמית קנאים פוגעים בו, וגעו כולם בבכיה.

וירא פנחס- לרב פנחס ראה את המעשה ונזכר בהלכה שהבועל ארמית קנאים פוגעים בו, ואמר לו משה קריינא דאגרתא איהו ליהווי פרוונקא. לשמואל ראה שבכל מקום שיש חילול ד' אין חולקין כבוד לרב. לרב יצחק ראה שבא מלאך והשחית בעם, ויצא ולקח רומח (מכאן שאין נכנסים בכלי זין לבית המדרש), ובא לשבט שמעון וחשבו שהוא בא לעשות צרכיו ונתנו לו להכנס.

פ"ב: ו' ניסים שנעשו לפנחס- א' שלא פירש מכוזב. ב' שלא דיבר שיבוא לסייעו. ג' שכיין בזכרותו ונקבותה. ד' שלא נפלו מהרומח. ה' שהגביה מלאך את המשקוף. ו' שבא מלאך והשחית בעם.

בא פנחס והבטן, ואמר רבש"ע על אלו יפלו כ"ד אלף מישראל, ביקשו מלאכי השרת לדחפו, אמר להם הקב"ה שיניחו לו, שהוא קנאי בן קנאי, ומשיב חימה בן משיב חימה.

השבטים היו מבזים אותו ואומרים מי שאבי אמו יהו פיטם עגלים לעבודת כוכבים, הרג נשיא שבט מישראל, בא הכתוב ויחסו אחרי אהרן, ונתן לו ברית שלום, ואמר שדבר זה מכפר לעולם.

פנחס המתין זמרי יבעל תכ"ד בעילות עד שתש כוחו, וי"א ס' בעילות עד שנעשה כביצה המוזרת, וכזבי נעשתה כערוגה מלאה מים.

זמרי נקרא כך משום שנעשה כביצה המוזרת, ונקרא בן סלוא לפי שהסליא עוונות משפחתו, ושאל על שהשאל עצמו לדבר עבירה, וכן הכנענית על שעשה מעשה כנען, ושלומיאל בן צורישי הוא שמו.

כזבי- י"מ מפני שכיזבה באביה, וי"מ שאמרה כוס בי עם זה.

כהן ששימש בטומאה

דינו- כהן ששימש בטומאה אין אחיו הכהנים מביאים אותו לבי"ד, אלא פרחי כהונה מוציאים אותו חוץ לעזרה, ומפציעים את מוחו בגזירין.

רב ששת אמר שאינו חייב מיתה בידי שמים דאם הוא חייב שיעזבוהו למיתה בידי שמים. והגמ' אומרת שלרב ששת צ"ל שמה שכונסים לכיפה מי שלקה ושנה, איירי בחייבי כריתות. וגונב קסוה רמוזה מיתתו בתורה. והמקלל בקוסם הורגים כיון דמחזי כמברך את ד'. ובעל ארמית כתיב ביה יכרת ד' לאיש.

דין עבודות שאינם גמר מהעבודה- היוצק או הבולל או הפותת או המולח או המניף או המגיש או המסדר את השלחן או המטיב את הנרות או הקומץ או המקבל דמים, בחוץ, פטור. ואינו חייב על עבודות אלו לא משום זרות ולא משום טומאה ולא משום מחוסר בגדים ולא משום שלא רחץ ידים ורגלים. המקטיר בטומאה, שהוא גמר עבודה, לרב פפא י"ל שאינו חייב מיתה, אע"פ שזר המקטיר חייב מיתה.

פ"ג, הגמ' מביאה ברייתא שכתוב בה שטמא ששימש חייב מיתה, ודלא כרב פפא.

חייבי מיתה בידי שמים

האוכל טבל חייב מיתה, דכתיב "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לד' ", ולומדים "חילול חילול" מתרומה שעונשו במיתה, וטבל דומה לתרומה שאיסורו משום התרומה, ובפירות, ואינם נוהגים בחו"ל, ולא שייך בהם פיגול ונתר, ויש התר לאיסורם, וכתוב בו חילול בלשון רבים, אבל נותר אין שייך בו הדברים הנ"ל, ואף ששניהם פסול אוכל, ואין להם התר במקוה, מ"מ לתרומה זה דומה ביותר דברים, ולרבינא עדיף ללמוד מתרומה כיון שבשניהם כתוב חילול בלשון רבים.

כהן שאכל תרומה טהורה חייב מיתה, דכתיב "ושמרו את משמרתי ולא ישאו עליו חטא ומתו", אבל כהן טמא שאכל תרומה טמאה אינו חייב מיתה, דהמשך הפסוק הוא "ומתו בו כי יחללוהו, ותרומה טמאה מחוללת כזב".

פ"ג: זר שאכל תרומה- לתנא דברייתא חייב מיתה, דכתיב "וכל זר לא יאכל קודש" וסמיך "ומתו", ורב (תנא ופליג) סובר שחייב מלקות, ד"אני ד' מקדשם" הפסיק הענין.

זר ששימש חייב מיתה, דכתיב "וזהו הקרב יומת".

טמא ששימש חייב מיתה דכתיב "וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו" ויליף "חילול חילול" מכהן טמא האוכל תרומה, דדמי לתרומה במה שהאיסור הוא בגוף ומשום טומאה והתירם במקוה, ואף שזה דומה לנותר שחיובו כרת, ששניהם בקדשים, ובפנים, ושייך בהם פיגול ונתר, מ"מ בשניהם כתוב בהם חילול בלשון רבים.

טבול יום ששימש חייב מיתה, דכתיב "קדושים יהיו לאלוקיהם ולא יחללו" וכיון שטמא גמור כבר כתיב ביה "וינזרו" תנאו ענין לטבול יום, ולומדים "חילול חילול" מתרומה שעונשו מיתה.

מחוסר בגדים ששימש חייב מיתה, דכתיב "וחגרת אותם אבנט וכו' והיתה להם כהונה לחוקת עולם" שאם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם, וזר ששימש חייב מיתה.

מחוסר כפרה ששימש חייב מיתה, דכתיב "וכפר עליה הכהן וטהרה", ועד השתא היא טמאה, וטמא ששימש במיתה.

כהן ששימש ולא רחץ ידיו ורגליו חייב מיתה, דכתיב "ירחצו מים ולא ימותו". **שתי יין ששימשו** חייבים מיתה, דכתיב "יין ושכר אל תשת וכו' ולא תמותו".

פרועי ראש ששימשו חייבים מיתה, דכתיב ראשם לא יגלחו וכו' ויין לא ישתו", הוקשו לשתווי יין שחייבים מיתה.

ואלו אינם אלא באזהרה-

פ"ד: ערל ששימש אינו אלא באזהרה, דכתיב "ערל בשר לא יבוא אל מקדש".

אונן אינו אלא באזהרה, דכתיב "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל" הא אחר כהן הדיוט שלא יצא חילל, ואין לומדים גז"ש "חילול חילול" מתרומה שחייב מיתה, דדבר הבא מן הכלל מכהן גדול אין דנים אותו בגז"ש.

המשמש יושב אינו אלא באזהרה דכתיב "כי בו בחר ד' אלוֹקֶיךָ מכל שבטיך, לעמוד לשרת".

בעל מום שעבד - לרבי חייב מיתה, דכתיב "אך אל הפרוכת לא יבוא וכו' ", ולא לומדים "חילול חילול" מתרומה שעונשו מיתה, דאף דדמי לתרומה שכן שניהם פסול הגוף, מ"מ יותר הוא דומה לנותר שניהם קודש, ובמקדש, ושייך בהם פיגול ונותר, ונותר הרי עונשו כרת. אלא לומדים מטמא ששימש, ששניהם פסול הגוף, ושניהם קודש ובמקדש, ושייך בהם פיגול ונותר. ולרבנן בעל מום שעבד אינו חייב מיתה, דכתיב "ומתו בו" ולא בעל מום.

המועל במזיד - לרבי חייב מיתה, דיליף "חטא חטא" מתרומה, ולרבנן אינו חייב מיתה, דכתיב "ומתו בו" ולא במעילה.

זר ששימש במקדש - לרבנן אליבא דר"ע חייב סקילה, גז"ש "יומת יומת" מנביא, (ואין דנים "יומת ימות"), וס"ל שנביא שהדיח בסקילה. ולר"ש אליבא דר"ע ולריו"ח בן נורי חייב חנק, וס"ל שנביא שהדיח בחנק. ולרבנן חייב מיתה בידי שמים, גז"ש "יומת ימות", דדנים הדיוט מהדיוט ולא מנביא.

אלו הן הנחנקים:

מכה אביו ואמו

פ"ד: מיתתו בחנק, דכתיב "מות מות יומת" וסתם מיתה חנק. ואיירי בהכאה ולא ברציחה, דכתיב דכתיב "מכה איש מות מות יומת", וכתיב "או באיבה הכהו בידו וימות", ומבואר שסתם הכאה אינה רציחה. אבל אין ללמוד ממה שסתם רוצח בסייף, ולא מסתבר שרוצח אביו יהיה במיתה קלה מסתם רוצח, דמ"מ לר"ש שחנק חמור מסייף י"ל שרוצח אביו בחנק, ומכה פטור, וסתם רוצח בסייף.

אינו חייב עד שיעשה חבורה, דכתיב "ומכה נפש בהמה", ואם אינו ענין לבהמה שהרי גם אם הכחישה באבנים ולא עשה בה חבורה חייב, תנהו ענין למכה אדם.

רוצח שהרג קטן חייב דכתיב "כל מכה נפש", אבל בנפלים פטור דכתיב "מכה איש ומת".

הקש מכה אדם למכה בהמה אתי לכדנתא דבי חזקיה לפטור חייבי מיתות שגוגין מן התשלומין, ולמאן דפליג אתי הקישא להתיר לבן להקיז דם לאביו, (ורב מתנא לומד את ההתר מ"ואהבת לרעך כמוך").

רב לא נתן לבנו להוציא לו קוץ, ומר בריה דרקיבנא לא נתן לבנו לפתוח לו כויה, שמא יחבול, ויעבור על שגגת חנק (משא"כ סתם אדם הוא שגגת לאו), ובשבת מותר ליטול קוץ ע"י מחט של יד, דמקלקל בתבורה פטור, ולר"ש דס"ל מקלקל בחבורה חייב, הרי ס"ל שמלאכה ש"צ לגופה פטור עליה.

אם בן נעשה שליח להכות או לקלל את אביו-

פ"ה. לרב ששת מותר, דכבוד שמים עדיף.

ולדבריו הא דקתני שמי שיוצא ליהרג ובא בנו והכהו וקללו חייב, לא איירי במסרבין בו לצאת, ומ"מ אחר פטור דכתיב "ונשאי בעמך לא תאור" במקוים שבעמך, (ומקשינן הכאה לקללה), אבל הבן הרי חייב אף לאחר מיתה. אבל אין לפטור אחר מטעם שאינו עושה מעשה עמך, ד"א"כ גם הבן יהיה פטור, ובהכרח איירי שעשה תשובה. ואין לומר שאחר פטור משום שהמכה גברא קטילא פטור, שהרי המבייש ישן ומת תוך שנתו חייב שהרי בניו מתביישים, וה"ה הכא, ואם הכהו הכאה שאין בה שו"פ, לענין מלקות לוקה אף באחר, ולענין ממון פטור בשניהם.

פ"ה: לרבה רב בר הונא וכן תנא דבי רבי ישמעאל לכל דיני התורה אין הבן נעשה שליח להכותו ולקללו, מלבד מסית דכתיב ביה "לא תחמול ולא תחסה עליו".

מכה ומקלל לאחר מיתה - המקלל לאחר מיתה חייב, ואיתא בברייתא שאף שמכה לאחר מיתה פטור, ומכה חמור ממקלל שהרי חייב אף באינו עושה מעשה עמך, (ומ"מ לתנא דמתני' אף מכה פטור באינו עושה מעשה עמך, דמקשינן הכאה לקללה), מ"מ ילפינן לרבי יונתן מדכתיב "אביו ואמו קילל" לרבות לאחר מיתה, ולרבי יאשיה לומדים מ"ומקלל אביו ואמו מות יומת". (ומ"מ אביו ואמו קילל" לרבי יאשיה לומדים שחייב אף בקילל אחד מהם, ולרבי יאשיה בסתמא משמע כל אחד מהם עד שיפרט הכתוב יחדיו, ולומדים מ"ומקלל אביו ואמו מות יומת" לרבות בת טומטום ואנדווגינוס, ולרבי יאשיה לומדים דין זה מדכתיב "איש איש", ולרבי יונתן דיברה תורה כלשון בני אדם).

קללת והכאת כותי - לחד תנא אתה מצווה על הכאתו וקללתו, דהוקש הכאה לקללה, ולחד תנא אתה מצווה על הכאתו ולא על קללתו, ואף דס"ל לתנא זה שכותים גירי אמת הם, (דס"ל ששורו כשורו של ישראל), מ"מ לא מקשינן הכאה לקללה.

גונב נפש

הנכסה לרשותו ושימוש בו - ל"ק"ת אינו חייב עד שיכניסנו לרשותו, ולר"י צריך גם שישתמש בו דכתיב "והתעמר בו ומכרו", ולת"ק מספיק גם עימור דפחות משו"פ.

דרך עימור - הגונב ומוכר ישן או שגנב אשה ומכרה לעוברה, והשתמש בהם, רב ירמיה מסתפק אם חייב דדרך עימור בכך, או שפטור דאין דרך עימור בכך.

אשה שגנבה איש חייבת דכתיב "וגונב איש", ואשה שגנבה אשה חייבת דכתיב "ומת הגנב ההוא" מכל מקום.

הגונב איש או אשה או גר או עבד משוחרר או קטן חייב, דכתיב "גונב נפש", והגונב עבדים פטור.

מכירה - הגונב נפש ולא מכרו, או שמכרו ועדיין הוא ברשותו. ואם מכרו לאביו או לאחיו או לאחד מן הקרובים, בברייתא איתא שחייב, ורב ששת מתני פטור, דבברייתא אחרת ר"ש דורש מ"מאחיו" שצריך שיוציאו מרשות אחיו, וסתם ספרי ר"ש, (וסתם מתני' ר"מ, וסתם תוספתא רבי נחמיה, וסתם ספרא ר"י, וכולהו אליבא דר"ע).

פ"ו. הגונב את בנו, לרבי ישמעאל בנו של ריו"ח ב"ב חייב, ולחכמים פטור דכתיב "ונמצא בידו" פרט למצוי, וה"ה במיקרי דרדקי ומתנו רבנן פטורים. (השוכב עם אשה בעולת בעל אע"פ שמצויה אצלו חייב).

גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין - לר"י חייב, דכתיב "מאחיו" לאפוקי עבדים, "בני ישראל" למעט חציו עבד וחציו בן חורין, "מבני ישראל" הוי מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. ולחכמים פטור ד"מאחיו" לא ממעט עבדים, שהרי אחיו הוא במצוות, ונשאר ב' מיעוטים למעט עבד ומי שחציו עבד וחציו בן חורין. (ולענין בושת, לר"י אין לעבדים בושת, דכתיב "וכי יצאו אנשים יחדיו איש ואחיו" ועבד אין לו אחוה, ולרבנן חייב, דעבד אחיו הוא במצוות).

אזהרה לגונב נפש מ"לא תגנוב, (ואיירי בגונב נפש ולא בגונב ממון, דהוי דבר הלמד מעניינו, וגונב ממון נלמד מ"לא תגנובו, והתם הענין הוא בממון), ואזהרת מכירת נפש מ"לא תמכרו ממכרת עבד".

ע ידי גניבת ומכירת נפש שהוזמו - עידי גניבה לחזקיה לוקין ואין נהרגים, דס"ל כר"ע דדריש "דבר" ולא חצי דבר, וגניבה לחוד ומכירה לחוד. ולריו"ח נהרגים, דס"ל כרבנן דאמרי "דבר" ואפי' חצי דבר, וגניבה היא אתחלתא דמכירה, ואין לוקין, דהוא אינו לוקה דכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו, וכיון שהוא לא לוקה אין ילקו העדים. ועידי מכירה לכ"ע נהרגים, שהרי עידי הגניבה יכולים לומר להלקותו באנו, ובבן סורר ומורה העדים הראשונים אין נהרגים, שהרי יכולים לומר להלקותו באנו, והעדים האחרונים נהרגים, דכיון שהראשונים יכולים לומר להלקותו באנו, א"כ הוי דבר שלם, ונחלקו היכא ששניים אומרים בפנינו גנב ושניים אומרים בפנינו אכל בפעם השנייה אחרי שכבר לקה, לחזקיה חייב דאנים ימולים לומר להלקותו באנו אלא באו להרוגו והוי חצי דבר, ולריו"ח חייבים מיתה, דדבר ואפי' חצי דבר.

ע ידי מכירה בלא עידי גניבה שהוזמו אין נהרגים, שהרי היה יכול לומר עבדי מכרתי, ואף שלבסוף הגיעו עידי גניבה, וכבר רמזו מתחילה שעומדים לבוא פטורים, דרמיזא לאו כלום היא.

זקן ממרא

חייב חנק.

היו ג' בתי דינים בירושלים, דכתיב ביה "וקמת ועלית", בתחילה היו באים לב"ד שהיה יושב על פתח הר הבית, ואומר במה נחלקו, אם שמעו אומרים להם, ואם לא שמעו הולכים לב"ד שעל פתח העזרה, ואומר במה נחלקו, אם שמעו אומרים להם, ואם

לא שמעו הולכים יחד עם הבי"ד שבפתח העזרה לבי"ד הגדול שבלשכת הגזית, שממנו יוצא תורה לכל ישראל. חזר לעיון אם שנה כדבריו פטור, ואם הורה לעשות חייב, דכתיב "והאיש אשר יעשה בזדון" (וע"פ פ"ח:).

פ"ז. דרשות הפסוקים - "כי יפלא (במופלא שבבי"ד למעט תלמיד) ממך (זה יועץ שיועד לעבר שנים ולקבוע חזשים) דבר (זו הלכה למשה מסיני) למשפט (זה הדין הדין), בין דם לדם (בין דם נדה דם לידה דם זיבה) בין דין לדין (דיני נפשות ממונות ומלקות) בין נגע לנגע (נגעי אדם בתים ובגדים) דברי (חרמים ערכין והקדשות) ריבות (השקאת סוטה עריפת עגלה וטהרת מצורע) בשעריך (לקט שכחה ופאה) וקמת (מבי"ד) ועלית (מלמד שבית המקדש גבוה מאי), ואי גבוהה משאר ארצות דכתיב "אשר העלה וכו'".

על איזה דבר זקן ממרא חייב - לר"מ דווקא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ולר"י בדבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים, ולר"ש אפי' אם המרה בדקדוק אחד מדברי סופרים חייב.

המקומות ששייך כרת וחטאת לר"מ

עיבור שנים - נ"מ לחמץ בפסח.

הלכה - נ"מ במחלוקת אם יום שעשירי מ"א ימי זיבה בעי שימור יום כנגד יום.

פ"ז. דין - דין בתו מאנוסתו שאסורה מגז"ש ונ"מ אם הוקן חולק על גז"ש זו.

דם - בדם נדה יש נ"מ במחלוקת אם דם ירוק מטמא, ובדם לידה נ"מ במחלוקת רב ולוי אם דם טמא ודם טהור הוא מאותו מעין או לא ונ"מ אם לא הפסיקה לראות דם. בדם זיבה יש נ"מ במחלוקת ביולדת שקשטה ג' ימים בתוך י"א ימי זיבה, ואח"כ שפתה, אם מספיק שתשפה מעת לעת, או דבעינן לילה ויום, ושפתה היינו מן הצער ולא מן הדם.

דין - בדיני ממונות נ"מ במחלוקת אם שניים שדנו דיניהם דין, ובדיני נפשות נ"מ במחלוקת אם "נפש תחת נפש" היינו ממון, ובמלקות נ"מ במחלוקת אם מספיק ג' דינים או דבעינן כ"ג, ונ"מ בג' אלו אם קידש אשה במזון שהורה בו הוקן.

נגעים - בנגעי אדם נ"מ במחלוקת אם כשהבחרת קדמה לשיער לבן טמא או טהור, בנגעי בתים נ"מ במחלוקת אם הנגע צריך להיות דווקא כשני גריסים על שני אבנים בשני כתלים בקרן זוית וארכו כשני גריסים ורחבו כגריס, או לא. בנגעי בגדים נ"מ במחלוקת אם כשהצרעת פרח בכל הבגד הבגד טמא או לא, ונ"מ בג' אלו אם נכנס למקדש.

פ"ח. ערכין - נ"מ במחלוקת אם המעריך פחות מכן חודש צריך לתת דמיו ואם בא גובר ומשכנו אין אשה מתקדשת בו, או לא.

חרמים - נ"מ במחלוקת אם תם חרמים לכהן, או לבדק הבית ומועלין בהם.

הקדשות - נ"מ במחלוקת אם מטלטלין של הקדש צריכים עשרה לפדותם.

השקאת סוטה - נ"מ במחלוקת אם צריך צריך ב' עדים על הסתירה או רק על הקניין.

עריפת עגלה - נ"מ במחלוקת אם מודדים מהטבור או מצווארו, ונ"מ היכא שמדד שלא כהבי"ד וקידש אשה אם מקודשת או לא.

טהרת מצורע - נ"מ במחלוקת מה הדין אם אין לו בוהן יד או רגל או אוזן ימנית, אם נותן על מקומו, או שנותן על של שמאל, או שאין לו טהרה עולמית, ונ"מ כשנכנס אח"כ למקדש או שאכל קודש.

לקט ושכחה - נ"מ במחלוקת אם ג' שבלים או עומרים הם לעני או לבעה"ב, ונ"מ לקדש בזה אשה.

פאה - נ"מ במחלוקת אם אפשר להפריש עד מירוח, או גם מן העיסה, ונ"מ אם היו גול לעני לקחת.

לרב כהנא אינו נהרג אלא כשבי"ד שמעו מרבותיהם והוא נחלק בסברא, אבל אם נחלק עם הבי"ד אין שמעו הדבר מרבותיהם, או שנחלקו מסברא, או שהוא משמועה והם מסברא, אינו נהרג, ולרב אלעזר אף בזה נהרג, שלא ירבו מחלוקות בישראל.

פ"ח: הגמ' דוחה את דברי רב כהנא ממה שאמר זעירא מאנשי ירושלים שבי"ד יכולים למחול לזקן ממרא, ולא הסכימו עמו כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל. (עוד אמר שבעל יכול למחול על קניין, ואם ואם יכולים למחול לבן סורר ומורה).

דרך הכרעת הספקות - אם היתה שאלה היו שואלים את הבי"ד שבעיר, ואם לא ידעו שואלים לבי"ד ססמון לערים אם שמעו, ואם לא ידעו היו שואלים את הבי"ד של פתח הר הבית, ואם לא ידעו היו שואלים לבי"ד שבפתח העזרה, והבתי דינים הנ"ל היו של עשירים ושלשה, ואם לא ידעו היו שואלים לבי"ד של ע"א בלשכת הגזית, (שהיו יושבין מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים, ובשבתות וי"ט היו יושבים בחיל. והם היו שולחים לכל המקומות שכל מי שהוא חכם ועניו ודעתו הבריות נוחה הימנו יאה דין בעירו, ומשם מועלים אותו להר הבית ואח"כ לעזרה ואח"כ ללשכת הגזית), אם שמעו היו אומרים להם, ואם לא היו עומדים למנוין

ופוסקים על פי הרוב. ומשרבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו כל צרכם רבו מחלוקות בישראל ונעשתה התורה כשתי תורות.

זקן ממרא אינו חייב עד שיורה לאחרים לעשות כהוראתו, או שיעשה כך בעצמו, ואפי' הורה בחלב ודם שאינו בר קטלא מצד עצם העבירה, כיון שהורה נגד הסנהדרין חייב מיתה, ונ"מ נוספת גם כשעשה בדבר שחייבים עליו מיתה, שנהרג בלי התראה, ובמסית יש נ"מ שאם אומר טעם לזכותו אין מקבלים ממנו.

איזהו בן עוה"ב - ענותן ושלפ ברך, שייף עייל שייף נפיק, גריס באורייתא תדירא, לא מחזיק טיבותא לנפשיה.

האומר אין תפילין פטור דאין זו הוראה כיון דזיל קרי בר רב הוא, אך האומר שיש לעשות בתפילין חמש טוטפות, אע"פ שזה מדברי סופרים חייב.

לרבי יהודה שזקן ממרא אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס, אינו חייב אלא בדבר שיש בו כדי להוסיף, ואם הוסיף גורע. וזה לא שייך אלא בתפילין, ומגן שעשה ד' בתים ואח"כ הוסיף, דבית חיצון שבתפילין שאינו רואה את האויר פסול. אבל בלולב שהוסיף על המינים, אם לולב א"צ אגד הרי לא הוסיף, ואם צריך אגד אין כאן גורע כיון שמעיקרא אגד עוד מין. וכן בציצית אם קשר ראשון לאו דאורייתא לא נחשב שהוסיף, ואם קשר ראשון דאורייתא הרי מעיקרא יש כאן תוספת.

פ"ט. היכן ממימים זקן ממרא - לר"ע ממימינים לרגל משום דבעינן "וכל העם ישמעו ויראו". ולר"י אין עושים כך משום עניו הדין, אלא ממימים ארתו מיד, ושולחים שלוחים לכל המקומות להודיע על הדבר, דלא בעינן יראו ויראו, אלא ישמעו ויראו.

ארבעה צריכים הכרזה - מסית, בן סורר ומורה, זקן ממרא, ועדים זוממים.

מתי נביא נהרג

באיזה מיתה מת - נביא שקר המתנבא מה שלא שמע או מה שלא נאמר לו אע"פ שנאמר לחבירו, ומיתתו בידי אדם אבל נביא הכובש נבואתו כיונה בן אמיתי, ונביא העובר על דברי עצמו כעדו הנביא שאכל ושתה כנגד מה שנתנבא, מיתתם בידי שמים.

צדקיהו בן כנענה התנבא מה שלא שמע, ואע"פ שרוח נבות הטעתו, הוה ליה למידק, שהרי יהושפט אמר לו שאע"פ שסגנון אחד עולה לכמה נביאים, אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד, וכאן כולם אמרו אותו סגנון.

חנניה בן עזור התנבא מה שלא נאמר לו, שאמר בשם ד' הנני שובר את עול מלך בבל, שנשא ק"ו אם ירמיה אמר שהקב"ה ישבור את קשת עולם שלא באו אלא לעזור לבלב, כ"ש בבל עצמם, וכיון שהיה זה מכח ק"ו לא חשיב שלא נאמר לחבירו אלא שלא נאמר לו.

המתנבא בשם עבודת כוכבים כגון נביאי הבעל אפי' כיוון את ההלכה נהרג.

פ"ט: הכובש את נבואתו התראתו ע"י חבריו הנביאים, ואין לומר שמן השמים חזרו, דא"כ היו מודיעים להם, (אבל ביונה הנביא לא אמרו לא אלא נינוה נהפכת, ולא ידעו אם הכונה לטובה שיהפכו מעשיהם או לרעה).

מי שאינו חושש לדברי הנביא מיתתו בידי שמים, וכחבירו של מיכה שסירב לדברי הנביא להכותו, והיינו כשהנביא נתן לו אות או שהחזק כאברהם בהר המוריה שיצחק שמע לו, וכאלהו בהר הכרמל שישראל שמעו לו ועשו שחוטיו חוץ.

עקדת יצחק

השטן אמר לפני הקב"ה שאע"פ שנתן לאברהם בן בגיל מאה לא הקריב לפניו כלום בסעודה שעשה, אמר לו הקב"ה שאפי' אם יאמר לו לזבח את בנו הוא יסכים, ועל זה נאמר **אחר הדברים האלה** והאלוקים ניסה את אברהם. ונ"מ דהיינו אחרי שטען ישמעאל ליצחק שרק הוא נימול בגיל י"ג, וענה לו יצחק שהוא מסכים לזבח לקב"ה את כל גופו.

קח נא - לשון בקשה, שאם לא יעמוד בנסיון הזה יאמרו שגם בנסיונות הקודמים אין ממש.

כשאמר לו הקב"ה קח נא את **בנך**, אמר אברהם שני בנים יש לי, את יחידך - כל אחד יחיד לאמו, אשר אהבת - את שניהם אני אוהב, אמר לו הקב"ה שיקח את יצחק, וטעם נוסח זה כדי שלא תיטרף דעתו עליו.

השטן ניסה לשכנע את אברהם שלא יעמוד בנסיון ולא שמע לו אברהם, אמר לו השטן ששמעו שהש"י יהיה לעולה ולא יצחק, אמר לו אברהם שלבדאי אין שומעים אפי' כשאומר אמת.

עוד בדיני נביא

נביא שהדיח ומדיח עיר הנדחת, להכמים מיתתם בסקילה, ולר"ש מיתתם בחנק.

צ. לרב חסדא נחלקו בנביא שעקר גוף איסור ע"ז או מקצתו (כגון שאמר היום עבודה ולמחר בטלוח), אבל בעוקר שאר מצוות לכו"ע מיתתו בחנק, ובעוקר מקצת משאר מצוות לכו"ע פטור. ולרב המנונא המחלוקת היא בעוקר גוף איסור ע"ז או מקצתו, או גוף שאר מצוות, אבל בעוקר מקצת משאר מצוות לכו"ע פטור.

נביא שאומר לעבור על דברי תורה יש לשמוע לו, חוץ מע"ז שאפי"ם אם מעמיד חמה באמצע הרקיע אין לשמוע לו, (לריה"ג התורה נתנה ממשלה לע"ז להעמיד חמה, ולר"ע ח"ו שהקב"ה יעמיד חמה לעוברי רצונו, אלא איירי בנביא אמת שנעשה נביא שקר).

הבא על אשת איש כיון שנכנסה לרשות הבעל אע"פ שלא נבעלה, חייב חנק.

זוממי בת כהן, ובעולה, מיתתם בחנק, בשונה משאר המזומים שמקבלים את המיתה שזוממו לחיוב.

חלק:

חלק לעוה"ב - לכל ישראל יש חלק לעוה"ב, מלבד האומרים אין תחית המתים מן התורה (זוה עונש מידה כנגד מידה, כמו שהשליש שאמר שלא שייך שיהיה סאה סולת בשקל וכו', ונענש שיראה בעיניו ולא יאכל ומת), וכן הכופר בתורה מן השמים, ולר"ע אף הקורא בספרים החיצוניים, והלוחדש על המכה, ולאבא שאול אף ההוגה את השם באותיותיו. המלכים ירבעם אחאב ומנשה אין להם חלק לעוה"ב, (ולר"י יש למנשה חלק לעוה"ב), ולבלעם דואג אחיתופל וגיחזי אין חלק לעוה"ב.

מנין לתחית המתים מן התורה

צ: שנא' ונתתם ממנו תרומת ד' לאהרן הכהן. (ותנא דבי רבי ישמעאל דורש שצריך לתת את התרומה לחברים כאהרן, ורבי יונתן לומד דין זה מ"לתת מנת למען יחזקו בתורת ד' ", והנותן תרומה לפני עם הארץ כאילו נותנה לפני ארי, כיון שספק אם יאכלה בטהרה, וי"א שגם גורם לו מיתה, וי"א שגם משאו עוון אשמה).

מדכתיב וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען.

י"א מדכתיב הנך שוכב עם אבותיך וקם, ומן הנביאים דכתיב יחיו מתוך וכו', ומן הכתובים דכתיב... דזובב שפתי ישנים, ולא קיבלו ממנו דדילמא "וקם העם הזה וזנה" ויחיו מתוך איירי במתים שהחיה יחזקאל, ודזובב שפתי ישנים היינו שמי שאומרים הלכה משמו שפתי דזובב בקבר, עד שהביא הפסוק "אשר נשבע ד' לאבותיכם לתת להם".

דכתיב חיים כולכם היום מה היום כולכם קיימים אף לעוה"ב כולכם קיימים.

דכתיב הכרת תכרת בעוה"ז, עונה בה בעוה"ב, וי"א הכרת בעוה"ז, תכרת בעוה"ב, עונה בה- רק אם לא עשה תשובה.

דכתיב אני אמית ואחיה ואיירי באותו אדם כהמשך הפסוק "מחצתי ואני ארפא". (צ"א:)

דכתיב אז ישיר משה, אז יבנה יהושע, (ואמנם הא דכתיב "אז יבנה שלמה במה לכמוש" אינו לעת"ל, אלא שמעלה עליו הכתוב כאילו בנה). (שם).

דכתיב אשרי יושבי ביתך עוד יהללך סלה. (שם).

דכתיב "קול צופיך נשאו קול יחדיו ירננו. (שם).

דכתיב יחי ראובן בעוה"ז, ואל ימות בעוה"ב. (צ"ב:).

דכתיב ורבים מישני עפר יקיצו, אלה לחיי עולם, ואלה לחרפות ולדראון עולם. (שם).

דכתיב ואתה לך לקץ ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין. (שם).

דכתיב שאול ועוצר רחם מה רחם מכניס ומוציא, ומכניסים בה בחשאי ומוציאים ממנו בקולי קולות, אף שאול מכניס ומוציא, ואם מכניסים בה בקולות, כ"ש שמוציאים ממנה בקולי קולות. (שם).

תחית המתים

הקב"ה מחיה מתים ויועד מה שעתידי להיות דכתיב "הנך שוכב עם אבותיך וקם, העם הזה וזנה".

בתחית המתים יעמדו בלבושיהם, ק"ו מחיטה.

צ"א. כמו שאם שייך לייצר כלים ממים, כ"ש שאפשר לייצר מן הטיט, כך אם אפשר לברוא אדם ממים מטיפה סרוחה, כ"ש שאפשר מעפר. וי"א שאם כלי זכוכית יש להם תקנה, כ"ש בשר ודם שנברא ברוחו של הקב"ה יש לו תקנה. וי"א שאם אפשר לבנות פלטרין במקום שאין מים ועפר, כ"ש שאפשר לבנות במקום שיש מים ועפר, ואם מי שלא היה יכול להבאר, כ"ש שמי שהיה יכול לחזור לחיות.

אם אי אתה מאמין צא לבקעה וראה עכבר שחציו בשר וחציו אדמה ולמחר נעשה כולו בשר, ואף לזמן מעט צא וראה בקעה שע"י הגשמים מתמלאת חלזונות.

תשובותיו של גביהה בן פסיסא-

לבני אפריקה שטענו שהארץ שלהם, דכתיב ארץ כנען לגבולותיה, ענה שבתורה כתוב גם "ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחייו", וא"כ נכסיהם לישראל, ועוד שהם צריכים לשלם על השנים של אבדו.

לבני מצרים שטענו שכתוב בתורה ישראל שאלו ממצרים כלי כסף וזהב ולא החזירו, ענה שהם צריכים לשלם לישראל על ארבע מאות ושלושים שנה שנשתעבדו בהם.

ולבני ישמעאל וקטורה שטענו שיש להם חלק בארץ מפני שהם בני אברהם והארץ ניתנה לאברהם, ענה שכתוב בתורה שנתן להם מתנות (שם טומאה) ושילחם מעל פניו בחייו.

כשיטענו הגוף והנשמה שכל אחד בפני עצמו לא היה יכול לחטוא, ירכיבם הקב"ה יחד וידון אותם, משל לחיגר וסומא שהיו שומרים פרדס וכו'.

צ"א: החמה שוקעת במערב כדי לתת שלום לקונה, ואינה הולכת באמצע היום כדי שיבחינו הפועלים ועוברי הדרכים שהיא עומדת לשקוע.

הנשמה ניתנה באדם משעת פקידה שהמלאך מביא את הטיפה לפני המקום ושואל מה יהא עליה, ויצר הרע שולט באדם משעת יציאה, דאל"כ היה בועט במעי אמו ויוצא.

מה יהיה לעתיד לבוא

בתחית המתים יקומו המתים במזומים ויתרפאו.

העכ"ם יחיו לעת"ל דכתיב "ועמדו זרים ורעו צאנכם" ויאריכו ימים, ובישראל "ובלע המוות לנצח".

בימות המשיח יהיה "אור הלבנה כאור החמה ואור החמה שבעתים כאור שבעת הימים", ולעוה"ב "חפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ד' צבאות", ולשמואל שסובר שאין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות, הפסוק הראשון מדבר במחנה צדיקים והשני במחנה שכניה.

כל האומר שירה בעוה"ז זוכה ואומרה לעוה"ב.

עתידיים כל הנביאים לומר שירה בקול אחד.

כל המונע הלכה מפי תלמיד כאילו גזול מנחלת אבותיו, ואפי' עוברים שבמעי אמו מקללים אותו, ומנקבים אותו ככברה. ואם לימדו זוכה לברכות כיוסף, וזוכה ומלמד לעוה"ב.

צ"ב. כל פרנס שמנהיג את הציבור בנחת זוכה ומנהיגם לעוה"ב.

גדולה דעה שניתנה בין שתי אותיות השם, וכן גדול מקדש שניתן בין ב' אותיות, וכן נקמה למילתיה גדולה היא, שהרי ניתנה בין ב' אותיות, (וב' נקמות אחת למידת טובה, שסילק שכינתו מאומות העולם וזבא על ישראל, ואחת למידת פורענות להפרע מעכו"ם ליום הדין).

כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה ביהמ"ק בימיו, ומתעשר, וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו, ולסוף הוא גולה, והמרחם עליו יסורים באים עליו.

כל בית שאין ד"ת נשמעים בו בלילות אש אוכלתו.

כל שאינו מנהג ת"ח מנכסיו אינו רואה סימן ברכה לעולם.

כל שאינו משייר פת על שלחנו אינו רואה סימן ברכה, והיינו כשאין עימה שלימה, אבל כשיש שלימה שונתה על השלחן לאחר שאכל, כאילו עובד ע"ז.

כל המחליף בדיבורו כאילו עובד ע"ז.

כל המסתכל בערוה קשתו נערת.

לעולם הוי קבל וקיים, וכדמצינו שבית אפל אין פותחים חלונות לראות את נגעו.

תחית המתים

צדיקים שעתידי הקב"ה להחיותם אין חוזרים לעפרם, ובשנים שהקב"ה יחדש עולמו שנא' "ונגשגשג ד' לבדו ביום ההוא" יעשה להם הקב"ה כנפים כנשרים וישוטו על פני המים, ולא ייעפו ולא ייגעו.

צ"ב: מתים שהחיה יחזקאל-

לר"א עמדו על רגליהם ואמרו שירה ומתו, לר"י באמת משל היה, ולר"א בנו של ריה"ג הם עלו לא"י ונשאו נשים והולידו בנים ובנות, ואמר ריב"ב שהוא מבני בניהם.

לרב החיה את בני אפרים שטעו בחישוב הקץ במצרים, ולשמואל החיה בני אדם שכפרו בתחית המתים, ולרבי ירמיה בר אבא אלו בני אדם שאין בהם אפי' לחלוות של מצוה, ולרבי יצחק נפחא אלו בני אדם שחיפו את כותלי ההיכל בשקצים ורמשים, ולריו"ח אלו **מתים שבבקעת דורא**, שהיו בחורים שהגלה נבוכדנצר והיו מגנים את החמה ביופים וכו', וכשהפיל נבוכדנצר את חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש, אמר הקב"ה ליחזקאל שיחיה אותם, ובאו וטפחו לנבוכדנצר על פניו, וכששמע מי אלו שיבח ואמר אתוהי כמה ברברין וכו', ואלמלא בא מלאך וסטרו היה מגנה כל שירות ותשבחות שבתהילים.

הצלת חנניה מישאל ועזריה

ו' ניסים נעשו באותו היום - צף ונפרץ הכבשן והומך סודו ונהפץ הצלם על פניו ונשרפו ארבע מלכויות והחיה יחזקאל את המתים שבבקעת דורא.

אפי' בשעת הסכנה לא ישנה אדם את עצמו מן הרבנות שלו ממלבושו ולא יראה מבוהל ומפחד, ועי' מתביישים שגאוי מפניו.

צ"ג: גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת.

כשניצלו מכבשן האש טענו האומות לישראל איך אתם משתחיים לצלם כשיש לכם אלוהים, מיד ענו לך ד' הצדקה ולנו בושת הפנים.

ביקש הקב"ה להפוך את כל העולם ללילה, כיון שנסתכל בחנניה מישאל ועזריה נתקררה דעתו.

י"א שאחרי שניצלו מתו בעין הרע, וי"א שטבעו ברוך שרקו אומות העולם בישראל איך השתחו לצלם, ולריו"ח עלו לא"י ונשאו נשים והולידו בנים ובנות.

דניאל הלך לחפור נהר גדול בטבריה, ולשמואל הלך להביא ביזרא דאספסתא, ולריו"ח הלך להביא חזירי מאלכסנדריא של מצרים (שאף שהיו חותכים את האם שלה כדי שלא תלד, הוציא קטנים בלי ידיעתם).

דניאל לא היה באותו בבבל בזמן השלכתם לכבשן, הקב"ה רצה שלא יאמרו שבזכותו ניצלו, דניאל הלך כדי שלא יקיימו בו פסילי אלוהים ישרפו באש שהרי נבוכדנצר עשה אלוהים, ונבוכדנצר רצה שיהי כדו' שלא יאמרו ששרף את אלוהיו.

נביא השקר ששרף נבוכדנצר - צדקיה ואחאב באו לבתו של נבוכדנצר ואמרו לה שד' אמר שתשמע לצדקיה ולאחאב, אמר לה אביה שד' שונא זימה, ואמר להם שחנניה מישאל ועזריה אמרו לו שאסור, אמרו לו שהם נביאים כמותם, אמר להם שיבדקם באש, אמרו לו שהם רק שניים, ובחרו עמם את יהושע כהן גדול, והם נשרפו והוא נשרפו בגדי מעט, לפי שהיה רק אחד, והיו רשעים עמו (משא"כ אברהם), ונענש לפי שהיו בניו נושאים נשים שאינם הגונות לכהונה ולא מיחה בהם.

צ"ג: בועז נתן לרות שש שעורים כדי לרמז לה לעתידים לצאת ממנה ששה בנים, דוד משיח דניאל חנניה מישאל ועזריה, וכו' מתברר בשש ברכות, וכדלהלן-

דוד - יודע נגן, גבור חיל, איש מלחמה, נבון דבר, איש תואר, וד' עימו, (ודואג אמר כך כדי שיקנא בו שאול, והכונה בהנ"ל שיודע לשאול ולהשיב ולישא וליתן במלחמתה של תורה ומבין דבר מתוך דבר ומראה פנים בהלכה והלכה כמותו בכל מקום, וכולם היו בשאול חוץ ממה שהלכה כמותו בכל מקום).

משיח - נחה עליו רוח ד' רוח- חכמה, בינה, עצה, גבורה, דעת, יראת ד'. "והא דכתיב 'והירחי ביראת ד', מלמד שהטעינו הקב"ה מצוות ויסורים כריחים, ורבה אמר שיהיה מורח ודאין שמירה באדם ושופט יודע מי חייב, (ובר כזויבא טען שהוא משיח, וכשראו שאינו מורח ודאין הרגוהו).

דניאל חנניה מישאל ועזריה - אין בהם כל מום (אפי' ריבדא דכוסליתא שלא היו צריכים להקות דם), טובי מראה, מושקלים בכל חכמה, יודעי דעת, מביני מדע, כח בהם לעמוד בהיכל המלך, (שהיו אונסים עצמם משחוק ושיחה ושינה ומעמידים עצמם בשעה שצריכים לנקיבהם, מפני אימת מלכות).

לרבי שמואל בר נחמיה חנניה מישאל ועזריה היו משאר שבטים.

סריסים בהיכל מלך בבבל - י"מ שנסתרה עי' בימיהם, והא דכתיב ונתתי להן בביתו ובחומותיו יד ושם טוב מבנים ומבנות, היינו טוב מבניהם שמתו, (שם עולם היינו ספר דניאל שנקרא על שמו). וי"מ סריסים ממש, והא דכתיב "וחבל לא איתי בהון היינו חבלא דנורא, וכן לא ריחא דנורא, וכוונת הכתוב גם שנסתרה עי' בימיהם, דלא מישתעי קרא בגנותא דצדיקיא.

נחמיה - אע"פ שספר עזרא נאמר עי' נחמיה בן חכליה, לא נקרא על שמו, י"א מפני שהחזיק טובה לעצמו, שאמר זכרה לי אלוקי לטובה, (אבל דוד ביקש רחמים), וי"א מפני שסיפר בגנות הראשונים, וכן סיפר אף על דניאל שהיה גדול ממנו (שהרי מצינו שאמר שהאנשים שעיימו, והם חגי זכריה ומלאכי, לא ראו את המראה שהוא ראה, ומי"מ היו הם עדיפים ממנו שהם נשלחו לנבואה והוא לא נשלח לנבואה. ומה שמצינו שהם נבעתו אע"פ שלא ראו, הטעם הוא משום דמזליהו חזי, ועל כן האי מאן דמביעתי יש לחוש שמזלו חזי, ועל כן יקפוץ ממקומו ד' אמות, או שיקרא ק"ש, ואם הוא במקום הטינופת יאמר עיזא דבי טבחה שמינא מינא.

צ"ד - ויחד יתרו- נחלקו רב ושמואל אם הכונה שכל עצמו בחרב חדה, או שנעשה בשרו חידודים חידודים, (דגר עד' י' דורות אין לבזות אומות לפניו).

חזקיה וסנחריב

הקב"ה רצה לעשות את חזקיהו משיח ואת סנחריב גוג ומגוג, וטענה מידת הדין שאם דוד שאמר כמה שירות ותשבחות לא היה משיח, א"כ חזקיה שנעשו לו ניסים ולא אמר שירה איך יהיה משיח, לכך מ' שב' למרבה המשרה" סתומה, מיד אמרה הארץ שירה ובקשה שחזקיה יהיה משיח, (וגנאי הוא לחזקיה, וכן היה גנאי למשה וס' רבוא שלא אמרו שירה עד שאמר יתרו ברוך ד'), יצאה בת קול ואמרה "רזי לי רזי לי" הנסתרות הם שלי ואני יודע מה מעכב, וכו', וי"א שהמשיח יבוא אחרי שיבואו בוזים ובוזי בוזים.

חזקיהו היו לו ח' שמות, פלא, יועץ, קל, גבור, אבי, עד, שר, שלום. אבל חזקיה היינו שחזקו קה, או שחזקו את ישראל לאביהם שבשמים. אמר הקב"ה יבוא מי שיש לו ח' שמות, ויפרע ממי שיש לו ח' שמות, שסנחריב נקרא תגלת פלאסר, פלנאסר, שלמנאסר, פול, סרוגן, אנספר, רבא, יקירא, (וזכה לג' שמות אלו מפני שלא סיפר בגנותה של א"י, אבל ישראל סיפרו בגנות הארץ, ואמרו שעלמין טוב כא"י, ועל שוש תרי אמרו שהיא טובה כפלים מהארץ), אבל השם סנחריב היינו שסיתו ריב, או שסח וניחר כלפי מעלה.

ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם - נחלקו רב ושמואל אם סנחריב היה מלך פקח וידע שאם יאמר שיביא אותם לארץ טובה יותר יאמר שהוא משקר. או שהיה טיפש, והיה עליו לומר שיביאם לארץ טובה יותר, דאל"כ מה ירויחו.

לחיכן הגלם - י"א לאפריק, וי"א להרי סלוג.

ותחת כבודו יקד יקוד כיבוד אש - י"א לא כבודו ממש, וי"א כבודו ממש כשריפת בני אהרן שריפת נטמה וגוף קיים.

פרעה שחירף בעצמו נפרע ממנו הקב"ה בעצמו, סנחריב שחירף עי' שליח (ואמר שבתחילה יחריב דירה של מטה ואח"כ דירה של מעלה) נפרע ממנו הקב"ה עי' שליח.

סנחריב חשב שד' אמר לו לעלות על הארץ להשחיתה, כיון שמאסו במלכי בית דוד שמנהיגים את העם בנחת, ורצו את רצין ובן רמליה. (בן רמליה היה אוכל מ' סאה גוזלות לקינוח סעודה, וחזקיה היה אוכל ליטרא ירק בסעודה). ונענש סנחריב מפני שלא היתה הנבואה אלא על עשרת השבטים, שהם נמסרו בידי מפני שהקלו מעליהם עול תורה, אבל אלו שהכבידו עליהם עול תורה, היה ראוי להעשות להם נס כעוברי הים וכזוכרי הירדן (שחזקיה נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר שכל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו, ובדקו מדן ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה, ולא גידלו צאן אלא כדי צרכם, ולא גידלו כרמים אע"פ שילכו להויח בזה ממון רב). אמר הקב"ה אם אומר לחזקיה שסנחריב יבוא וחזקיה ינצחו, לא ירצה בגלל הפחד, ולכן הביאו כדי שיהיה אבוס לחזקיהו וסיעתו.

הנביא אמר לישראל שיבזו את השלל, וכל אחד מה שיבזו יהיה בשבילו, ואע"פ שממון עשרת השבטים מעורב בו, כבר נטהר עי' שנפל ביד עכ"ם, וכדמצינו שעמון ומואב טיהרו בסיוחן.

צ"ה - עשר מסעות נסע סנחריב באותו היום, ובאותו היום עדיין נשתייר מעונה של נוב והיה יכול לנצח, אלא שאמר שהיא חלשה משאר המדינות שניצח ויכול לכבושה מור, ובלילה מת כל חילו.

דוד המלך וכפרת עוונותיו - הקב"ה אמר לדוד שעליו לכפר על עוון הריגת נוב עיר הכהנים ומיתת דואג ושאלו וג' בניו שנגרמו על ידו, ועל כן או שיכלה זרעו או

עמון ומואב שמעו את הנואבות על חורבן ירושלים, וקראו לנבוכדנצר שיחריב, והוא אמר שמפחד שיקרה לו מה שקרה לראשונים שניסו, אמרו לו שהקב"ה עזב את ביתו והלך רחוק, ואין צדיקים שיתפללו, והקב"ה קבע זמן מתי יחזור לביתו.

ימות המשיח

צ"ז: מה יהיה בדור שבן דוד בא בו - ת"ח מתמעטים, והנשארים עיניהם כלות ביוגון ואנחה, וצרות רבות וגזירות קשות מתחדשות, עד שמסתיימת הראשונה כבר באה השנייה. בית הועד יהיה לזנות, והגלגל יחרב, ובגלל יהיה שמום, ובני הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יעזרום, חכמת הסופרים תסרח, יראי חטא ימאסו, פני הדור כפני הכלב, האמת נעדרת והיינו שנעשית עדרים עדרים והולכת לה, וכל מי סר מרע יהיה בעיני הבריות כשטח. נערים פני זקנים ילבינו, זקנים יעמדו לפני נערים, בת קמה באמה וכלה בחמותה, אין הבן מתבייש מאביו, העזות תרבה, הכבוד יעוות, הגפן יתן פריו אך היין יהיה ביוקר, המלכות תיהפך למינות, אין מוכיח.

בשבע שבן דוד בא, בשנה הראשונה "והמטרת" על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר", בשניה יהיה רעב, בשלישית יהיה רעב גדול וימותו אנשים ונשים וכו', ותורה משתכחת מלומדיה, ברביעית שובע מועט, בחמישית שובע גדול והתורה חוזרת ללומדיה, בשישית קולות, בשביעית מלמחות, ובמוצאי שביעית בן דוד בא.

אמת- היה ת"ח אחד שאפי' היו מביאים לו כל מה שבעולם לא היה משקר. בקושטא לא היו מתים לפני הזמן, והגיע לשם אדם אחד וכשאשתו חפפה אמר שהיא לא נמצאת ומתו שני בניו, ואמרו לו ללכת מערים כדי שלא ימותו.

כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב- י"מ שירבו המוסרים, וי"מ שיתמעטו התלמידים, וי"מ שתכלה פרוטה מן הכיס, וי"מ שיתייאשו מן הגאולה, ויבוא המשיח בהסח הדעת כמו מציאה ועקרב.

ביאת המשיח וקץ הגאולה

צ"ז: זמן קיום העולם וימות המשיח - לרב קטינא יהיה קיים ו' אלפים שנה (ב' אלפים תורה, ב' אלפים תורה, וב' אלפים ימות המשיח, ובעונותינו עברו הרבה מימות המשיח ועדיין לא בא), ואלף חרב, ולאביי אלפים חרב. וי"א שאין העולם פחות מפי' יובלות, ואין ידוע אם יבוא המשיח בתחיל היובל האחרון או בסופו, ולרב אשי לפני כן אין לחכות למשיח ואח"כ כן. וי"א שאחרי ד' אלפים ורצ"א שנה העולם יתום, (וי"א ה' אלפים שנה), ואח"כ יהיו מלחמות תנינים, גוג ומגוג, ימות המשיח, ואין הקב"ה מחדש את עולמו אלא לאחר ז' אלפים שנה.

הגמ' מביאה פסוקים שרמזו בהם קץ הגאולה, ואמר רבי יונתן שתיפח רוחם של מחשבי קיצין, אלא יש להמתין גם אח"כ, וכיון שאנו מחכים והוא מחכה מי מעכב, מידת הדין מעכבת, ומי' אנו מחכים כדי לקבל שחר.

מניין הצדיקים- בכל דור יש לפחות ל"ו צדיקים הראויים לקבל פני שכינה ולהסתכל באספקלריא המאירה ע"י נטילת רשות, אבל בלא נטילת רשות על זה אמר רשב"י שהם מועטים ואינו יודע כמה הם, וי"ח אלף פרסאות צדיקים לפני הקב"ה סתכלים באספקלריא שאינה מאירה.

אם הגאולה תלויה בתשובה- לרב כבר כלו כל הקיצין, ואין הגאולה תלויה אלא בתשובה ומעשים טובים, ולשמואל יש קץ שהיה הגאולה גם בלא תשובה. וכן נחלקו ר"א ורבי יהושע, לר"א אין ישראל נגאלים אלא אם יעשו תשובה, ולרבי יהושע הקב"ה יעמיד להם מלך שגזרתו קשות כהמן ויעשו תשובה ויחזרו למוטב.

צ"ח. קץ מגולה- הא שנה' "אתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשא לעמי ישראל וכו' ". וי"א אף הא שנה' "שכר האדם לא נהיה, ושכר הבנהמה עבודת האדמה איננה שתכלה פרוטה מן הכיס, ליוצא ולבא אין שלום" והיינו אף לת"ח אין שלום מפני הצר. י"מ צרות וי"מ יצר הרע, ולשמואל יהיו השערים שווים מחמת שובע גדול, וי"מ שכולם יקרים.

אין בין דוד בא עד ש-

יתבקש דג לחולה ולא ימצא.

שתכלה מלכות הזולה מישראל.

שיכלו גסי הרוח.

שיכלו כל שופטים ושוטרים מישראל.

אלא בדור שכולו זכאי או שכולו חייב.

אין ירושלים נפדית אלא בצדקה.

אי בטלו היירי בטלו אמוגשי שמעערים את ישראל, ואי בטלו דיני בטלו גזירפטי שופטים גויים החובטים את ישראל במקלות.

שימסר ביד אויב, ובחר דוד להמסר ביד אויב, יום אחד רדף אחרי צבי עד פלישתים, ושם תפס אותו ישיבי אחי גלית, והכניסו מתחת קורת בית הבד וישב עליה למועכו, ונעשה לו נס שהתרככה האדמה שתחתיו, באותו הזמן ראה אבישי כתמי דם במים, וי"א שראה יונה חובטת עצמה, והבין שדוד מלך ישראל שרוי בצער, והתירו לו לרכב על הפרדה של דוד המלך מפני הסכנה, וקפצה לו הדרך (וכן לאליעזר בדרך לארם נהרים, וכן ליעקב כשהגיע לחן ורצה לחזור להתפלל בבית אל, והקדים הקב"ה את שקיעת השמש כדי שילון בבית מלון) ובדרך השליכה עליו ערפה אם ישיבי את הפלך כדי להורגו, וכשלא הצליחה זרקו עליה והרגה, כשראהו ישיבי זרק את דוד כדי שיפול על הרומה שלו וימות, ואמר ישיבי שם ונשאר בין שמים לארץ, (ולא אמר דוד כי אין חובש מתיר עצמו מבית האסורים), ואמר אבישי לדוד שעדיף לו שזרעו יכלה והוא לא יצטער, ועזרו בתפילה על כך (וכלה זרעו, ואמנם יואש נשאר, שהרי גם בהריגת נוב נשתייר אביתר), והורידו ע"י שם, ורדף אחריהם, וכשאמרו לו שאמנו מותה נחלש כוחו והרגוהו, ואז אמרו ישראל לדוד שלא יצא למחמה כדי שלא יכבה נר ישראל.

צ"ה: מפלת ומיתת סנחריב-

הגמ' מתארת את גדולו וחוזקו של חיל סנחריב.

במה הכה המלאך את חיל סנחריב- לר"א ביד, ולרבי יהושע באצבע, ולר"א בן ריה"ג בחרב המושתת מששת ימי בראשית, ולרשב"י אמר הקב"ה לגבריאל שכש הוא יוצא לבשל את הפירות הרגם, וי"א שנשף בחוטמם ומתו, וי"א שספק להם כפים ומתו, וי"א שפתח אזניהם ושמעו שירה מפי חיות ומתו.

כמה נשתייר מהם- לרב נשארו עשרה, ולשמואל תשעה, ולרבי"ל י"ד, ולריו"ח חמשה, והם סנחריב ושני בניו נבוכד נצר ונבוזר אדן.

צ"ו. מיתת סנחריב- מלאך שנדמה כזקן שאל את סנחריב מה יגיד למלכים שגרם למות בניהם, והציע לו שביא מספרים ויגזו שערותיו שלא יכירוהו, וכשביקש מספרים ממלאכים שהיו נראים כטוחנים, אמרו לו שיתנו לו אחרי שיטחן סאה אחת, וכשגמר היה כבר לילה ואמר לו המלאך להביא אש, ובאש נשרף זקנו, והמלאך גז את שערות ראשו, הלך ומצא נסר מתיבת נח ואמר שזה האלה שהציל את נח ואם יצליח יקריב לו את בניו, וכששמעו זאת בניו הרגוהו.

ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם - י"מ דהיינו מלאך ששמו לילה, וי"א שעשה עימו משה לילה והיינו מלחמה.

וירדף עד דן, שכשבא לדן תש כוחו לפי שראה ששם בני בניו עתידים לעבוד ע"ז, וגם נבוכדנצר לא נתגבר עד שהגיע לדן.

נבוכדנצר

הזהרו בכבוד זקן ששכח תלמודו, ובשחיתת הורידין, ובבני עמי הארץ שמהם תצא תורה, ומי"מ שי להודיעם שיש זכות באבות רשעים, וכדמצינו שנבוכדנצר שלח מכתב לחזקיהו כשינציל מחוליו, וכששמע שכתבו שלם לאלקא רבה אחרי השלום לחזקיהו ולירושלים, אמר שיכתבו את זה ראשון, ורץ אחרי השליח ד' ספיעות (ולולא שהעמידו גבריאל לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל), ובזכות זה הצליח נבוכדנצר, וכ"ש שהקב"ה ישלם שכר לאברהם יצחק ויעקב שרצו לפניו כסוסים.

בלאדן היה מלך ונשתנו פניו לפני כלב ומלך בנו מרודך, ומפני כבוד אביו קרא שמו מרודך בלאדן בן בלאדן.

צ"ו: נבוכדנצר לא עלה לירושלים, אלא שדמות דיוקנו היתה חרוטה לנבוזר אדן על מרכבתו, וי"א שפחד ממנו כאילו הוא עומד לפניו.

נבוזר אדן הכה בגרזנים משא ג' מאות פרודות וכולם נשרבו בשער אחד מירושלים, ורצה לברוח כדי שלא יקרה לו מה שקרה לסנחריב, יצא קול משמים שהגיע זמן החורבן, ונפתח השער ע"י קת הגזון האחרון, כשהדליק אש בביהמ"ק רצה ההיכל לעלות לשמים ודרכו עליו מן השמים שלא יעלה, וזכה דעתו, יצאה בת קול ואמרה עמא קטילא קטלת, היכלא קליא קלית, קימחא טחינא טחנת, וכשראה את דמו של זכריה רותח שאל מה זה, ואמרו לו שזה דם זבחים ושחט שבחים וזה לא היה דומה, ואמר שירסוק בשרם במסרקות ברזל, וגילו לו שזה דם כהן ונביא שהרגוהו כשהתנבא על החורבן, ושחט על הדם ת"ח ותשב"ר ופרחי כהונה צ"ד רבוא ולא נח הדם, ושאל אם זכריה רוצה שיהרג את כולם ואז נח הדם, הרהר תשובה ודעתו משום שחשב איזה עונש גדול הוא יקבל, והתגיייר.

נעמו היה גר תושב, מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים, מבני בניו של סנחריב לימדו תורה ברבים והם שמעיה ואבטליון, מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק, ורצה הקב"ה להכניס מבני בניו של נבוכדנצר תחת כנפי השכינה, וטענו מלאכי השרת שאין יעשה כך.

אם ראת דור שמתמעט והולך חכה לו.

אם ראת דור שצרות רבות באות עליו כנרה חכה לו.

זכו אחישנה, לא זכו בעיתה.

זכו יבוא "עם ענני שמיא כבר אנש" במהירות, לא זכו יבוא "עני ורוכב על חמור" בעצלות.

המשיח יושב בפתח דרומי בצד של גן עדן המכונה כנגד פתח זה, והוא יושב בין עניים חוליים, וכולם פותחים את כל הטיטות בפעם אחת, והוא פותח אחד אחד, כדי שאם יצטרך ללכת לא יתעכב. וריב"ל ראהו וענה לו המשיח שלום, ואמר אליהו הנביא שזה ראה שהוא ואביו מזומנים לחיי עוה"ב, ואמר לו המשיח שיבוא היום, וכונתו "היום אם בקולו תשמעו".

רבי יוסי בן קיסמא אמר שכן דוד בא לכשיפול השער של רומי ויבנה ויפול ויבנה ויפול, ואין מספיקים לבנותו עד שכן דוד בא, ונתן על כך אות שיהפכו מי מערת פמים לדם. ובעשית פטירתו אמר שיקברו את אורנו עמוק, משום שאין דקל בכל שלא יקשר בו הפרסיים סוסיים, ואין ארון בא"י שלא יאכלו בו סוסיים תבן, שבמלחמת גוג ומוגג ילכדו הפרסיים את בבל, ומשם יבואו לא"י וילכדו.

צ"ח: חבלי משיח-

אין בן דוד בא עד שתתפשט מלכות הרשעה על ישראל ט' חודשים.

עולא ורבה ורי"ח אמרו **ייתי ולא איחמיניה**, ואף שתורה וגמ"ח מצילים מחבלו של משיח, חשש רבה שמא יגרום ההטא, (ומטעם זה חשש יעקב מעשיו, אע"פ שהבטיחו הקב"ה שישמרוהו, ומטעם זה לא נעשו לישראל ניסים בביאה שניה בימי עזרא שעלו בעי"כ של מלכי פרס, כמו בביאה ראשונה בימי יהושע), ורב יוסף אמר שיבוא אפי' אם יזכה רק לשבת בצל רעי חמורו.

הא דכתיב "כאשר ינוס איש מפני הארי ופגעו הדב וכו' ונשכו נחש", היינו כמו בזמן הזה שאדם פוגש בשדה סנטר ורוצה לקצר את גבול שדהו ובעיר פוגש גובה מס המלך ובביתו רואה בניו ובנותיו מזוטלים ברעב, דומה בעיניו שפגש ארי דב ונחש.

כל גבר על חלציו כילודה, היינו מי שכל גבורה שלו הקב"ה יצטער כילודה, שמעביר את העכו"ם מפני ישראל.

עתידיים ישראל דאכלי שני משיח, ולאפוקי מרבי הלל שסובר שכבר עכלוהו בימי חזקיה שהיה משיח ועליו נאמר כל הנבואות.

לא נברא העולם אלא לדוד שעתידי לומר שירות ותשבחות, וי"א למשה שעתידי לקבל את התורה, וי"א למשיח.

שמו של משיח - י"א שילה, וי"א ינון, וי"א חנינה, וי"א מנחם בן חזקיה, וי"א חירא דבי רבי.

רב נחמן אמר שאם המשיח מהחיים עכשיו יהיה כגון אנא. ורב אמר כגון רבינו הקדוש שסבל תחלואים והיה חסיד גמור, ואם הוא מהמתים כגון דניאל איש חמודות.

עתידי הקב"ה להעמיד דוד אחר, כגון קיסר ופגלי קיסר שדוד החדש מלך, ודוד המלך שני לו.

צ"ט. ימות המשיח- לר"א יהיו מ' שנה, ולראב"ע ע' שנה, ולרבי ג' דורות, וי"א בשמו שס"ו שנה, ולרבי דוסא ד' מאות שנה, ולאבימי ז' אלפים שנה, ולשמואל כמו ימי העולם עד עכשיו עד ימות המשיח.

לרבי הלל אין משיח לישראל אלא הקב"ה בעצמו ימלוך ויגאלם, שכבר היה המשיח בימי חזקיה, ואמר רב יוסף שרי ליה מריה, שהרי זכריה בן ברכיה מתנבא אח"כ בימי בית שני על ביאת המשיח.

ימות המשיח והעוה"ב- לריו"ח כל הנבואות על טובת ישראל הם על ימות המשיח, אבל לעוה"ב "עין לא ראתה אלוקים זולתך" דאין קץ לדבר. (י"מ דהיינו יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית, וי"מ שזה עדין שלא ראתה אותו עין מעולם, אדם הראשון היה בגן ולא בעדן), אבל לשמואל אין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד.

לריו"ח כל הנבואות הם לבעלי תשובה, אבל לצדיקים גמורים "עין לא ראתה אלקים זולתך", אבל לרבי אבהו במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד.

לריו"ח כל הנבואות הם על משיח בתו לת"ח ולעושה פרקמטיא לת"ח ולמהנה ת"ח מנכסיו, אבל ת"ח עצמו "עין לא ראתה אלוקים זולתך".

למי אין חלק לעוה"ב-

המבזה את המועדות, והמיפר בריתו של אברהם אבינו, והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, והמלביץ פני חבירו ברבים, אפי' יש בידו תשובה ומעשים טובים אין לו חלק לעוה"ב.

האומר אין תורה מן השמים, ואפי' אמר רק על פסוק אחד שמשעה עצמו כתבו, או אמר שהכל מהשמים חוץ מדקדוק אחד או ק"ו או גז"ש, אין לו חלק לעוה"ב.

כי דבר ד' בזה- י"מ כנ"ל, ולר"מ זה הלומד תורה ואינו מלמדה, ולרבי נתן זה מי שאינו משיגה על המשנה, ולרבי נהוראי זה שיכול לעסוק בתורה ואינו עוסק, ולרבי ישמעאל זה העובד עבודת כוכבים.

לרבי"ק **הלומד תורה ואינו חוזר** עליה, כזוהר ואינו קוצר. ולרבי יהושע כל הלומד ומשכח כילדת שקוברת ילדיה. ור"ע אמר זמר בכל יום זמר בכל יום סדי תלמודך אע"פ שסודו בפך כזמור, ועי"ז תהיה בעוה"ב בשמחה ושירים.

צ"ט: אדם לעמול ילד, והיינו לעמל פה בתורה, שכולם עמלים, ואשרי מי שעמל בתורה.

הלומד תורה לפרקים הרי הוא כנואף ואין הדברים נשמרים.

מנשה בן חזקיה היה **דורש הגדות של דופי**, אמר וכי לא היה למשה לכתוב אלא ואחות לוטן תמנע, וכו'.

יצר הרע דוחה בתחילה לחוט של כוביא, ולבסוף לעבות העגלה.

תמנע- כתיב ואחות לוטן תמנע, וכתיב אלוף לוטן אלוף תמנע ואם הייתה אחות מלך ודאי היא בת מלך, ואלוף היינו מלכות בלא כתה, ורצתה להתגייר ולא קיבלה, והעדיפה להיות פילגש לאליפז ולא להדבק באומה אחרת, ויצא ממנה עמלק, לפי שלא היה להם לרחקה.

וימצא דודאים- מכאן לצדיקים שאין פושטים ידיהם בגזל, ודודאים י"מ יברוחי, וי"מ סיגלי, וי"מ סביסקי.

כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, וכאילו בנה לפטריין של מעלה ושל מטה.

כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו, וי"א כאילו עשאן לד"ת, וי"א כאילו עשה את עצמו.

כל המעשה את חבירו לדבר מצוה כאילו עשאה.

אפיקורוס ומגלה פנים בתורה- י"א שאפיקורוס זה המבזה ת"ח, ומגלה פנים היינו כגון מנשה בן חזקיה. וי"א שאפיקורוס זה המבזה חבירו בפני ת"ח, ומגלה פנים היינו מבזה ת"ח. וי"א שנחלקו על מגלה פנים, ולמ"ד שמבזה חבירו בפני ת"ח היינו האומר מאי אהנו לן רבנן וכו', וי"א שהאומר כן הוא מגלה פנים, דכתיב "אם לא בריתי וכו'", וכתיב "ונשאתי לכל המקום בעבורם". וי"מ שאפיקורוס היינו שאומר לרבו הכי אמרינן התם, וי"א שזה האומר שאין תועלת ברבנן, כי לעולם לא התירו עורב ולא אסרו יונה. וי"א שזה האומר "הני רבנן" שהוא לשון זלזול, ויש ליזהר לא לומר כגון הא מגילת אסתר לא בעי מטפחת, לפי שנראה בזלזול. וי"א זה הקורא לרבו בשמו, ומחמת כך נעש גיחזי.

דברים שיהיו לעת"ל

ז. עתיד הקב"ה להוציא נחל **מבית קדשי קדשים** ועליו כל מיני מגדים, ויבכר בכל חודש, והיה פרוי למאכל ועלהו לתרופה (י"מ לפתוח פה של מעלה שהאלמים ידברו, וי"מ לפתוח פה של מטה שהעקריות יפקדו, וי"מ שבעלי הפה היה להם תואר פנים.

עתידי הקב"ה להביא **אבנים טובות ומרגליות בגודל ל' על ל' אמה**, וחוקק בהם עשר על עשרים, ומעמידם בשערי ירושלים (והיינו לחלונות, אבל השערים גדולים יותר, שהרי נחלקו אם קומת האדם תהיה מאתים אמה או מאה אמה). כששמע תלמיד אחד דבר זה מריו"ח לגלג על זה, לימים הפליגה ספינתו בים וראה את המלאכים מנסרים אבנים טובות ומרגליות לצורך כך, חזר ואמר לריו"ח לך נאה לדרוש, כשם שאמרת כך ראית, אמר לו אם לא ראת לא האמנת, מלגלג על דברי חכמים אתה, נתן בו עיניו ונעשה גל של עצמות.

כל המשחיר פניו על ד"ת בעוה"ז, הקב"ה מבהיק זיויו לעוה"ב.

כל המרעיב עצמו על ד"ת בעוה"ז, הקב"ה משיבועו לעוה"ב.

עתידי הקב"ה לתת לכל צדיק מלוא עומסו, ויהיה לו מקום לקבל, דעתידי הקב"ה לתת לכל צדיק ש"י עולמות.

הנותן מלוא עומסו חופניו לעני בעוה"ז, הקב"ה נותן לו מלוא עומסו של הקב"ה בעוה"ב, דבמידה שאדם מודד מודדים לו, והקב"ה נותן כח לצדיקים לקבל טובתם, כמו שנותן כח ברשעים לקבל פורענותם, שהרי מידה טובה מרובה ממידת פורענות.

ק: שיטת ר"ע שהקורא בספרים החיצוניים אין לו חלק לעוה"ב, והיינו בספרי צדוקים.

ספר בן סירא

לרב יוסף **אסור לקרוא גם בספר בן סירא**, משום שכתוב בו שמי שזקנו דק הוא חכם, ומי שזקנו עבה הוא שוטה, ומי שנוסף בכוסו אינו צמא, ומי שמחפש לפתן אינו רעב, ומי שזקנו מחולק אף אחד אינו יכול לו, ואילו דברי רוח, ולכן אין קורין בו.

אבל מה שכתוב שלא לקלף דג גילדנא כדי שיש יפסיד את העור, אלא יצלהו, הרי גם בתורה כתוב "לא תשחית את עצה", וכן רמזו בזה שלא לבעול שלא כדרכה. וכן מה שכתוב שיש לאדם פחד על בתו תמיד, כל גיל פחד אחר, הרי חכמים ג"כ אמרו אוי לו למי שבניו נקבות. וכן מה שכתוב שהדאגה הורגת גבורים, הרי שלמה אמר דאגה בלב איש יסחנה (מדעתו וי"א יסחנה לאחרים). וכן מה שכתוב שלא יתן לרבים להכנס לביתו, הרי גם רבי אמר זאת.

מילי מעלייתא שכתובים בבן סירא מותר לדורשם ברבים, כגון אשה טובה היא מתנה טובה, בחיק ירא אלוקים נתת. אשה רעה הרי היא כצרעת, ותקנתו שיגרשנה. אשה יפה אשרי בעלה שחי כפלים, אבל אם היא אשת איש יש להתרחק ממנה. רבים יהיו דורשי שלומך, אבל סודות יש לגלות רק לאחד מאלף, ולא לאשת חיקו. אין להצטער צרת מחר, כי מי יודע מה ילד יום. ימי העני ולילותיו רעים, כרמו בראש ההר ועפרו הולך לכרמים אחרים, ומטר הגנות האחרים יורד לגגו.

כל ימי עני רעים, ומאיך טוב לב משהתמיד - י"מ דקאי על בעלי תלמוד ומשנה, וי"א איפכא. וי"מ דקאי על אשה רעה וטובה. וי"מ דקאי על איסטנים וזה שדעתו יפה, וי"מ דקאי על רחמני ואכזרי, וי"מ על מי שדעתו קצרה דאגן, ועל מי שדעתו רחבה.

ק"א: אף השבתות ימים טובים של עני רעים, משום ששינוי וסת תחילת חולי.

הקורא פסוק של שיר השירים כמין זמר לא בנגינת טעמי המקרא, מביא רעה לעולם שאע"פ שעיקרו שיר אסור לעשותו כמין שיר אלא בקריאתו. וכן הקורא פסוק בבתי משתאות בלא זמנו לשחק בהם בני המשתה, מביא רעה לעולם, אבל הקורא בזמנו מביא טובה לעולם.

בשעה שאוכלים ושותים אם בעלי מקרא הם יעסקו בתורה נביאים וכתובים, ואם בעלי משנה הם וכו'.

הלוחש על המכה ואומר כל המחלה אשר שמתי במצרים וכו' אין לו חלק לעוה"ב, ואיירי ברוקק בה, לפי שאין מזכירים שם שמים על הרקיקה. לרב אסור ללחוש אף הפסוק נגע צרעת שאין בו שם שמים, אין לו חלק לעוה"ב, ולרבי חנינא אף הפסוק ויקרא אל משה אסור ללחוש, אע"פ שאין בו חולי או נגע, ואין כוונתו להתרפא אלא בזכות התורה.

מותר ללחוש לחישה על נחשים ועקרבים בשבת כדי שלא יזיקו.

אסור לשאול בשדים בשבת, ולרבי יוסי גם בחול אסור משום סכנה, ואין הלכה כרבי יוסי. שאלה ע"י שמן או ביצים מותרת, אלא שמכזבים. ולוחשים על שמן שבכלי אבל לא על שמן מותר לטון משמן שביד אבל לא על שמן שבכלי שמא יזיקו השד.

מותר לטון ולמשמש בבני המעיים בשבת ע"י שינוי, י"א שישוך ואח"כ ימשמש, וי"א שישוך וימשמש יחד.

מותר להעביר כלי ע"ג העין לקררה, ואמר רשב"ג דהיינו דווקא בכלי שמוותר לטלטלו.

אם ישמעו ישראל בקול ד' "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך", ואם לא ישמעו יחלו, ומ"מ "אני ד' ורפאיך".

כשחלה ר"א נכנסו תלמידיו לבקרו, והיו בוכים, ואמרו טוב אתה לישראל וכו', אבל ר"ע שמח, מפני שלפני שנתייסר חשש שר"א קיבל עולמו בחייו, דאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. וכן אמר ר"ע **שחביבים יסורים**, כדמציונו במגשה שודאי לימדו אביו חזקיהו תורה ולא הועיל לו, ואילו היסורים החזירוהו למוטב.

ק"א: שלשה באו בעלילה בטענה שאין עליה תשובה ולא בתפילה, קין שאמר גדול עווני מנשוא, וכי גדול עווני מחטא של שישים רבוא שתמחל להם. עשיו שאמר הברכה אחת לך אבי, מנשה שניסה את כל העו"ז ולבסוף לאלוקי אבותיו ואמר שאם הקב"ה לא ישעונו, לא הועיל לו יותר משאר אלהות.

ההוגה את השם באותיותיו בגבולין ובלשון לעז, לאבא שאול אין לו חלק לעוה"ב.

ירבעם

נקרא ירבעם לפי שריבע עם והשפילם, וי"מ לפי שעשה מריבה בעם, וי"מ לפי שעשה מריבה בין ישראל לקב"ה. **ואביו נקרא נבט** - שניבט וראה שיוצאת אש מאמתו וחשב שהוא ימלוך, ובאמת רק בנו מלך, (וכן אחיתופל ראה שזרחה צרעת על אמתו וחשב שהוא ימלוך, ובאמת שלמה שיצא מבת שבע בתו מלך. וכן איצטגניני פרעה טעו שראו שמושיע ישראל ילקה במים, וגזרו שזורקו את הבנים ליאור, ובאמת לקה על עסקי מי מריבה). ונבט הוא שבע בן בכרי, והוא מיכה שנתמכרם בבנין במצרים במקום לבניה, ואמר משה לקב"ה אתה הרעות, אמר לו הקב"ה קוצים הם מכלים ואם תרצה תנסה ותוציא אחד מהם, הלך והוציא את מיכה.

אין לו חלק לעוה"ב.

זכה למלכות מפני שהוכיח את שלמה, ונענש לפי שהוכיחו ברבים על שגדר את הפרצות בחומוה.

גסות הרוח טרדתו מן העולם, שאמר שכיון שרק למלכי בית דוד מותר לשבת בעזרה, אם יראו ישראל שרחבעם יושב והוא עומד, יחשבו שהוא עבד, ואם ישב הירגוהו כמורד במלכות, והושיב רשע אצל כל צדיק וחתמו שיעשו כל מה שהמלך יאמר, ואף אחיה השילוני חתם, (ומחמת כן טעה יהוא, וי"א שגרם מה שאמר "אחאב עבד אצ הבעל מעט יהוא יעבדוהו הרבה, וברית כרותה לשפתים) ועשה ירבעם ב' עגלי זהב, ואמר אלה אלוהיך ישראל, ונתן אחד בידן ואחד בנפתלי,

ק"ב. עת מזומנת לפורענות - בעת ההיא יצא ירבעם, בעת פקודתם יאבדו, ויהי בעת ההיא וירד יהודה. ביום פקדי ופקדתי ט' באב היינו שהוא יום מזומן לפורענות. (ובעת צרון עניתיך היינו עת מזומנת לטובה. ושכס הוא מקום מזומן לפורענות, ששם עיני את דנה, ומכרו את יוסף, ונחלקה מלכות בית דוד).

ירבעם הוציא עצמו מפתקה של ירושלים שלא לחזור בה לעולם ולא ליטול חלק בעבודה.

תורתו של ירבעם לא היה בה כל דופי, וכל הת"ח דומים לפניו (ולפני אחיה השילוני) כעשבי השדה, וי"א שכל טעמי תורה מגולים להם כשדה.

כל הנהנה מהעוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל לקב"ה ולכנסת ישראל, והוא חבר לירבעם בן נבט.

עד ירבעם היו ישראל יונקים מעגל אחד (ואמר משה לקב"ה שבגלל שהרבה להם זהב עשו להם אלוהי זהב, דאין ארי נהם אלא מתוך קופה של תבן), ומירבעם היו יונקים משניים ושלושה עגלים.

אין פורענות שאין בה מעט מחטא העגל, שנא' וביום פקדי ופקדתי, ובחורבן ביהמ"ק התקיים פסוק זה.

הקב"ה תפש את ירבעם בגדו, **ואמר לו חזור בך** ואני ואתה וכן ישי נטייל יחדיו בגן עדן, אמר לו מי בראש, בן ישי בראש, אי הכי לא בעינא.

רבי אבהו דרש על ג' המלכים שאין להם חלק לעוה"ב ונחלש והפסיק לדרוש, וכשהתחזק חזר לדרוש, ואמר שכמו שהם לא חזרו מדרכם הרעה, כך הוא לא מפסיק לדרוש.

רב אשי כשדרש עליהם אמר נפתח בחברין, בא אליו מנשה בחלום ושאלו מהיכן לבצוע את פרוסת המוציא ולא ידע, אמר לו מנשה שחוחתכים מהיכן דקרים בישוליה, ואמר לו שאם הוא היה בנסיין היה רץ לעבוד ע"ז, ולמחר כשדרש אמר נפתח ברבנותא.

אחאב

אחאב - אח רע לשמים ואב לעבודת כוכבים.

קלות שעשה אחאב כחמורות שעשה ירבעם, והפסוק תלה בירבעם מפני שהיה תחילה לקלקלה.

לא היה תלם בא"י שלא העמיד עליו אחאב עבודת כוכבים והשתחוה לו.

עמרי זכה למלכות מפני שהוסיף כרך לא"י.

אחאב זכה למלכות כ"ב שנה, מפני שכיבד את התורה שניתנה בכ"ב אותיות, והיינו שלא הסכים לשלוח לנבן הדד את "מתחמד עיננו" והיינו ס"ת, דהא דכתיב ויאמרו אליו כל הזקנים וכל העם לא תאבה לו, ואם זה היה ע"ז הרי לא כל העם עבדו ע"ז, שהרי היו שבעת אלפים שלא כרעו לבעל ולא נשקו לו.

לרב נחמן אחאב היה שקול, ולרב יוסף היה רשע, אלא שכיפרו לו מחצה מתוך שהיה ותרן בממונו והנהה ת"ח מנכסיו.

רוחו של נבות היזרעלי רצתה להביא למיתתו של אחאב, והזיק בזה לעצמו, שאמר לו הקב"ה צא ממחיצתי.

אחאב כתב על דלתות שומרון, אחאב כפר באלוקי ישראל, לפיכך אין לו חלק באלוקי ישראל.

אחזיהו היה מוחק אזכרות וכותב שמות ע"ז תחתיהם.

מנשה שנשה י'ה, ו"מ שהנשי את ישראל מאביהם בשבטים.

ק"ג. אם מנשה עשה תשובה - לת"ק אין למנשה חלק לעוה"ב, ולר"י יש לו חלק לעוה"ב, מפני שעשה תשובה, שכ"ב שנים חטא, ול"ג עשה תשובה, והקב"ה עשה כמין מחתרת ברקיע לקבלו בתשובה מפני מידת הדין, וכל האומר מנשה אין לו חלק לעוה"ב, מרפה ידיהם של בעלי תשובה.

ביקש הקב"ה להחזיר את העולם כולו לתוהו ובוהו בגלל היוקים, ונתקרה דעתו בגלל אנשי דורו שהיו צדיקים, וכן ביקש להחזיר את העולם לתוהו ובוהו בגלל דורו של צדקיה שהיו רשעים, שכבר גלו הצדיקים, נסתכל בצדקיה ונתקרה דעתו, והא דכתיב על צדקיה ויעש הרע בעיני ד', היינו שלא מחה בהם.

אחז עבד ע"ז כשנתנו ד' ביד מלכי דמשק, ואילו אמציה השתחוה לע"ז כשעזרו הקב"ה.

במקום שהסנהדרין היו מחתכים הלכות, שם ישבו שרי מלך בבל.

על שדה איש עצל עברתי וכו' - הגמ' דורשת פסוק זה על אחז מנשה אמן והיוקים, דגר אבניו נהרסה זה צדקיהו שהיה צדיק ונחרב ביהמ"ק בימיו.

ד' כתות אין מקבלות פני שכינה, ליציג שקרנים תנפים ומספרי לשון הרע.

לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהליך - י"מ שלא ישלוט בך יצר הרע, ולא תמצא את אשתך ספק נדה כשתבוא מהדרך. וי"מ שלא יבהלך חלומות והרהורים רעים, ולא יהא לך בן או תלמיד שמקדיה תבשילו ברבים. וזו ברכת אביו, ו"כי מלאכיו וכו' " זה ברכת אמו. ו"כי בי חשק וכו' " זה ברכת שמיים.

ק"ג: כיון שנעשה אדם רש מלמטה שאין רוח הבריות נוחה הימנו, בידוע שנעשה רש מלמעלה.

מלכי ישראל שעשו הרע בעיני ד'

אחאב היה שונה נ"ה פנים בתורת כהנים כנגד שנות מלכותו, ואחאב פ"ה פנים, וירבעם ק"ג.

לר"מ אף לאבשלום אין חלק לעוה"ב, וי"א בשמו שאחז ואחזיה וכל מלכי ישראל שכתוב בהם "ויעש הרע בעיני ד' " לא חיים ולא דנונים.

וגם דם נקי שפך מנשה - י"מ שהרג את ישעיה, שנשמה של צדיק שקולה כנגד כל העולם. וי"א שעשה צלם משאוי אלף בני אדם, וכל יום ויום היה הורג את כולם.

בתחילה עשה פסל עם פרצוף אחד ולבסוף עם ד' פרצופים, כדי שתראה שכינה ותכעוס, ואחז העמידו בעליה, ומנשה העמידו בהיכל, אמן הכניסו לקודש הקדשים.

אחז ביטל את העבודה וחתם את התורה, מנשה מחק אזכרות והרס את המזבח וזבא על אחותו, אמן שרף את התורה והעלה שממית ע"ג המזבח וזבא על אמו (ואמר שאין לו הנאה ועושה כך כדי להכעיס את בוראו, שאיננו צריכים לאורו, וכסף וזהב אינו שלו לפי שכבר נתנו לנו), אחז התיר את הערוה.

יהויקים חקק שם שמים על אמתו.

לא מנו את מיכה יחד עם אלו שאין להם חלק לעוה"ב, מפני שפתו מצויה לעובדי כוכבים.

עשן המערכה היה מתערב עם עשן פסל מיכה, ולא נתן הקב"ה למלאכים לדוחפו, ואנשי פילגש בגבעה נעשו על שמיחו על כבודם ולא על כבוד ד'.

גדולה לגימה אכילת אורחים -

שעמון ומואב הורחקו מלבוז בקהל משום שלא קידמו את ישראל בלחם ובמים.

ק"ד. שמרחת קרובים (עמון ומואב שהם קרובים שבאו מלוט אחי אברהם), ומקרכת רחוקים (יתרו זכב שבני בניו ישבו בלשכת הגזית בזכות "קראן לו ויאכל לחם"), וגורמת לקב"ה להעלמת עין מהרשעים (מיכה שהיתה פתו מצויה לעובדי דרכים), ולהשרות שכינה על נביאי הבעל (חבירו של עידו הנביא שהאכיל את עידו ושרתה עליו שכינה), ושגגתה עולה זדון (שאם היה יהונתן מלוה לשון ליה לדוד ב' ככרות לחם לא נהרגה נוב עיר הכהנים שדוד שאל מהם לחם ולא נטרד דואג האדומי שהלשין עליהם ולא נהרג שאול וג' בניו ונעש על כך יהונתן).

מלכים שאין להם חלק לעוה"ב

לא מנו את אחז, י"א מפני שמוטל בין יותם לחזקיהו שהיו צדיקים, וי"א מפני שהיה לו בושת פנים מישעיהו, וי"א משום כבודו של חזקיהו.

לא מנו את אמן מפני כבודו של אישיהו בנו, אבל את מנשה מנו מפני שכן מזהה את אביו אבל אבא לא מזהה את בנו, (אברהם לא מציל את ישמעאל, ויצחק לא מציל את עשיו).

לא מנו את יהויקים מפני שכתוב על גולגלתו זאת ועוד אחרת, שלא ניתנה גולגלתו לקבורה, וזקינו של רבי פרידא מצאה וכרכה הבשראי ונתנה בביתו, ואשתו חשבה שהיא של אשתו הראשונה ושרפה אותה ונתקפר ע"ז.

חזקיה אמר "הטוב בעיניך עשיתי" ובגלל זה אמר "מה אות" ששאל אות מהקב"ה, שעבירה גוררת עבירה, וגרם שנכרם ששלח מרודך בלאן ספרים על ידם 'אכלו על שלחנו ושמש עליהם (והראם את בית נתנה, י"מ שאשתו השקתה אותם, וי"א בית גנזיו, וי"א כלי זין השבורים כלי זין), וזה גרם גלות לבניו.

איכה

ישראל לקו באיכה מפני שעברו על ל"ו כריתות שבתורה. ולקו בא' ב' מפני שעברו על התורה שניתנה בא' ב'.

ישבה בדרך - במקום "וישכון ישראל בטח בדרך וכו' ", יהיה בדרך מושבם.

העיר רבתי עם - ע"י שהיו משיאים קטנה לגדול וגדולה לקטן כדי שיהיה להם בנים הרבה, ולא איירי בקטנים ממש.

היתה כאלמנה, אבל לא ממש, אלא כאשה שהלך בעלה למדה"י ודעתו לחזור.

ק"ד: **רבתי בגוים שרתי במדינות** - שבכל מקום היו נעשים שרים לאדוניהם, וכמעשה שהיה ששניים נשבו וידעו ע"י סימנים שלפניהם גמל סומא בעין אחת וכו', ונעשו שרים לאדוניהם ופטרם לשלום.

בכה תבכה - על מקדש ראשון ושני. **בלילה** - על שבכו בלילה בחטא המורגלים בחינם, וי"א משום שהבוכה בלילה קולו נשמע, וי"א שבלילה כוכבים ומזלות בוכים כנגדו, וי"א שבלילה כל השומעו בוכה כנגדו.

ודמעתה על לחיה - כאשה שבוכה על בעל נעוריה.

היו צריה לראש - שכל המיצר לישראל נעשה ראש, וריו"ח אמר שכל המציק לישראל אינו עיף.

לא אליכם כל עוברי דרך - מכאן לקובלנה מן התורה שהמספר על צרותיו צריך שיאמר לא תבוא לך כמו שבאה אלי, והמקפיד על כך אין בו משום נחיש.

ויגדל עוון בת ימי מחטאת סדום, ומ"מ ירושלים לא נהפכה מפני שהיו רחמנים.

סילה כל אבירי - סילה מלשון מסילה שנפסלו כל האבירים.

הקדים פ' לע' מפני שאמרו המורגלים בפיהם מה שלא ראו בעיניהם.

אוכלי עמי אכלו לחם - שכל שאינו אוכל מלחמם של ישראל אינו טועם טעם לחם. ד' לא קראו - י"א שהכונה לדיינים, וי"א שהכונה למלמדי תינוקות.

שלמה - אנשי כנסת הגדולה מנו למי אין חלק לעוה"ב, ורצו למנות עוד אחד שלמה, ולא השגיחו בדמות דיוקנו של אביו ובאש שליחכה בספסליהם ובבת קול שאמרה שהוא הקדים בית ד' לביתו ובנאו בשבע שנים ואת ביתו ב"ג שנים, יצאה בת קול ואמרה "המעמך שלמה כ"י מאסת בי אתה תבחר ולא אני" וכי אתם משלמים עונש לאדם ובחרים למי אין חלק לעוה"ב, הלא בי תלוי הדבר.

י"א שגם אחאב מנשה ירבעם אחיתופל גיחזי ודואג באים לעוה"ב, ודורשים זאת מהפסוק "לי גלעד ולי מנשה וכו' ".

ק"ה. מדוע שובבה העם הזה ירושלים **משובה ניצחת** - היינו תשובה ניצחת, לרב היינו שכשטען הנביא שאבותיהם שחטאו מתו, אמרו לו שגם הנביאים שלא חטאו מתו, וחזרו והודו לדברי הנביא. ולשמואל היינו שטענו שאין לקב"ה עליהם כלום כמו אשה גרושה או עבד מכור, ואמר הקב"ה שיאמר להם שאין להם גט ואינם מכורים אלא בעוונותיהם שלחו ונמכרו, וכיון שגם נבוכדנצר הוא עבד של הקב"ה ממילא הם של הקב"ה. ולרבה בר בר חנה טענו שאינם יכולים לחזור בתשובה בגלל היצר הרע, וענה להם יסרו יצרכם, אמרו לו ד' יורנו.

רב נחמן אמר הלואי והקב"ה יכעס עלינו וימלוך עלינו בעל כרחינו.

בלעם

נקרא בלעם משום בלא עם שאין לו חלק עם ישראל, וי"מ שבלה עם. בן בעור שבא על בעיר אתנו, ובעור הוא כושן רשתים, והוא לבן הארמי. בעור היה בנו של בלעם בניבאות.

בלעם אין לו חלק לעוה"ב, ומשמע שלשאר הגוים יהיה, וכשיטת רבי יהושע שרק הרשעים שביניהם אין להם חלק לעוה"ב, אבל לר"א לכולם אין חלק לעוה"ב.

מואב ומדין לא היה להם שלום מעולם, והשלימו כדי לנצח את ישראל.

כשבלעם אמר שישאל את ד' אם ללכת הלכו זקני מדין, וכלום יש אב ששונא את בנו, ובסוף אמר לו הקב"ה ללכת, דחוצפה מועילה אפי' כלפי שמיא. חוצפה היא מלכות בלי כתר.

בלעם היה חגיר ברגל אחת, (ושמשון בשתי רגליו), וסומא באחת מעיניו, וקוסם באמתו, וי"א שבא על אתונו.

ק"ה: **וידוע דעת עליון** – השתא דעת בהמתו לא ידע מה לענות לה, דעת עליון ידע, אלא שהיה יודע לכוון את השעה שהקב"ה כועס, והקב"ה עשה צדקה עם ישראל שלא כעס כל אותו הזמן, דאל"כ לא היה נשאר שריד ופליט. (הקב"ה זועם רגע בכל יום, בשלש שעות הראשונות, מפני שהמלכים מניחים כתריהם על ראשיהם ומשתחיים לחמה, ויש לכך סימן שכרובלת התרנגול נהית לבנה, אך אין ראוי לקלל בשעה זו אפי' מין).

אברהם השכים בבוקר לעקידה מפני שהאבה מקלקלת את השורה, ובלעם חשב את אתונו מפני ששנאה מקלקלת את השורה.

לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אפי' שלא לשמה, **שמתוך דשלא לשמה בא לשמה**, שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק יצאה ממנו רות שהיתה בתו של עגלון בן בנו של בלק.

מה שאמרו לדוד שכסא שלמה יגדל מכסאו, י"מ דהיינו מעין כסאו ולא גדול ממנו, וכמו שמה שכתוב על יעל מנשים באוהל תבורך, אין הכונה יותר מד' האמהות, אלא מעין. וי"מ שהכונה כפשוטו, דבכל אדם מתקנא חוץ ממנו ותלמידו.

וישם ד' דבר בפי בלעם – י"א מלאך, וי"א חכה.

ברכותיו של בלעם – מברכותיו של בלעם אתה למד מה היה בליבו לקלל, שרצה שלא יהיו בתי כנסיות ומדרשות, ושלא תשרה שכינה, ושלא תהיה מלכותם נמשכת, ושלא יהיה להם זיתים ורכמים, ושלא יהיה ריחם נודף, ושלא יהיו להם מלכים בעלי קומה, ושלא יהיה להם מלך בן מלך, ושלא ישלטו באומות, ושלא תהיה מלכותם עזה ואיומה. וכולם חזרו לקללה, חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות. הקללה שקילל אחיה השילוני את ישראל (כאשר ינוד הקנה במים), טובה יותר מהקללה של בלעם (כארזים).

ק"ו: בלעם איוב ויתרו היו באותה עצה כל הן הילוד, בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נדון ביסורים, יתרו שברח זכו בני בניו לשבת בלשכת הגזית.

אוי לה לאומה שתימצא בשעה שהקב"ה פודה את ישראל.

עד אשור יהרגו ישראל את כולם, ומאשור ואילך ישתעבדו בהם.

בלעם נתן עצה להכשיל את ישראל בזימה, ע"י שנתן זקנה מבחוץ, וילדה זונה מבפנים וכו', והכשילם גם בע"ז.

בשיטים – לר"א כך שמה, ולרבי יהושע ע"ש שנתעסקו בדברי שטות. (וכן רפידים לר"א כך שמה, ולר"י שרפיו עצמם מד"ת).

ותקראן לעם – י"מ שהיו ערומות, וי"א שגרמו לכולם קרי.

כל וישב שבמקרא הוא לשון צער.

בלעם הלך למדן ליטול שכר על כ"ד אלף מיישראל שהרג, ואז הוא נפל בחרב, וקיימו בו ד' מיתות בידו.

בלעם היה נביא, וכשרצה לקלל ניטלה ממנו נבואה ונעשה קוסם.

ק"ו: בלעם היה בן שלושים ושלוש.

אין להרבות בגנותם של אותם שאין להם חלק לעוה"ב, חוץ מבלעם.

דואג

אין לו חלק לעוה"ב.

בתחילה נקרא דואג שדאג הקב"ה שמה יצא לתרבות רעה, וכשיצא נקרא דוייג, וי שיצא.

תורתו של דואג

הקב"ה אמר לדואג וכי לא גבור בתורה אתה ולא חסד א'ל נטוי עליך כל היום. עוד אמר לו מה לך לספר חוקי, מה יש לך לדרוש בפרשת מרצחים ומספר לישון הרע. תורתו של דואג אינה אלא משפה ולחוקי.

בתחילה פחדו שמה ילמדו ממועשיו, ולבסוף שמחו שמת בחצי ימיו ושב גמולו בראשו.

דוד אמר לקב"ה שלא יהיה לדואג חלק לעוה"ב, ולא יאמרו ד"ת משמו, ולא יהיו לו בנים ת"ח.

דואג היה סופר כל אותיות שבתורה שהיה בקי בחסרות ויתרות.

דואג ואחיתופל הסתפקו ד' מאות ספיקות במגדל הפורח באויר עיין כמה פירושים ב"ש"י. אמנם רבא אמר שאין בזה רבותא, דרחמנא ליבא בעי, וכדמיצניו שאע"פ שבדורו היו בקיאים יותר מדורו של רב יהודה, מ"מ תפילתו של רב יהודה היתה מתקבלת יותר.

י"א שדואג ואחיתופל לא הוו סברי שמעתתא לפרש ההלכה תקנה בטעמה, וי"א דהוו סברי שמענתא, אלא דלא סלקא להו שמעתתא אליבא דהלכתא, דכתיב "סוד ד' ליראיו".

לא מת דואג עד ששכח תלמודו, וי"א עד שנצטרע.

ג' מלאכי חבלה נזדמנו לדואג, אחד ששיכח תלמודו, ואחד ששרף נשמתו, ואחד שפיזר עפרו בבתי כנסיות ומדרשות.

לריו"ח דואג ואחיתופל לא ראו זה את זה (דואג בזמן שאול ואחיתופל בזמן דוד), ולא חצו ימיהם (דואג ל"ג ואחיתופל ל"ד). בתחילה קרא דוד לאחיתופל רבו, ולבסוף תבירו, ולבסוף תלמידו.

דוד המלך

ק"ז. דוד ובת שבע

לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון, שהרי דוד הביא עצמו לידי נסיון ונכשל. והיינו ששאל דוד למה לא מזכירים אלוקי דוד, ואמרו לו הקב"ה שהאבות עמדו לפניו בניסיון, וביקש דוד שינסהו, והודיעו הקב"ה שינסהו בדבר ערוה, והפך דוד למשכבו של לילה למשכב של יום כדי שלא יתרה באשה כל היום, (ונתעלם ממנו שהאבר אם משיבועו רעב ואם מרעיבו שבע), וראה את בת שבע אשת אוריה מעל הגג, ושכח עימה כשהיא טהורה.

דוד אמר לקב"ה גלוי וידוע לפניך שהייתי יכול לכפות את צירי, ולא עשיתי כך כדי שלא יאמרו שהעבד ניצח את אדונו.

ראויה היתה בת שבע לדוד מששת ימי בראשית, אלא שבאה אליו במכאוב.

היו מביישים את דוד ושואלים אותו מהי מיתתו של הבא על אשת איש, ואמרו להם דוד שמיתתו בחנק ויש לו חלק לעוה"ב, אבל המלביץ פני תבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב.

אפי' בשעת חליו קיים דוד י"ח עונות.

דוד רצה לעבוד ע"ז כדי שלא יתחלל שם שמים כשיהרגנו בנו, אמר לו חושי הארכי מדוע נשאת אשת יפת תואר מעכה אמו של אבשלום, שזה הסיבה שהקב"ה מעמיד את בנו להרגו, שאע"פ שהתורה התירה, מ"מ סמוך להתר כתובה פרשת בן סורר ומורה, לומר שכל הנושא יפת תואר יש לו בן סורר ומורה.

הקב"ה נענה לדוד למחול לו על השגגות ועל הנסתרות ועל הזדונות, והבטיחו של יעסקו בו חכמים, אבל לא הסכים למחוק את הפרשה, דאפי' י של שוי המתניה עד שנתוספה לשמו של יהושע.

כפרת העוון – דוד קיבל על עצמו יסורים כדי לכפר על העוון, ונצטרע ו' חודשים ונסתלקה ממנו שכינה ופרשו ממנו סנהדרין. והקב"ה מחל לו על העוון.

ק"ז: דוד ביקש שהקב"ה יעשה סימן שמחל לו על העוון, ואמרו לו הקב"ה שרק בחיי בנו יעשה סימן, וכשביקש שלמה להכניס את הארון לקודש הקדשים דבקו השערים זה בזה, ולא נפתחו עד שאמר "זכרה לחסדי דוד עבדיך", ובאותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה, וידעו כל ישראל שנמחל לו העוון.

אלישע וגיחזי

אלישע הלך להחזיר את גיחזי בתשובה, ואמרו לו גיחזי שהחוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקים בידו לעשות תשובה, והיינו שתלה את העגל שעשה ירבעם בין שמים לארץ ע"י אבן שזאבת, וי"א שחקק שם בפניה והיתה מכרזת אנוכי ולא יהיה לך, וי"א שדחה את החכמים מלפני אלישע.

לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, ולא כאלישע שדחפו לגיחזי בשתי ידים, (שלחק מנעמן מה שרצה לתת לאלישע על שריפא את צרעתו, ופרחו בגיחזי צרעת, ואמרו לו אלישע שהצרעת תדבק בו ובזרעו עד עולם). ולא כיהושע בן פרחיה שדחפו לישו הנוצרי בשתי ידיו. (שכשחזרו מאלסזדיה של מצרים לירושלים עיר הקודש, אמר יהושע כמה יפה אכסניה זו, ואמרו ישו שענייה טרוטות, אמרו לו רשע בכך אתה עוסק ונידוהו, וכמה פעמים לא הסכים לקבלו, פעם אחת סימן לו בק"ש שמוכן לקבלו, וישו חשב שהוא דוחה אותו, וזקף לבניה והשתחוה לה, ואמרו שהחוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקים בידו לעשות תשובה. ואמרו רב ישו כישף והסית והדיח את ישראל).

יצר תינוק ואשה, תהא שמאל דוחה וימין מקרבת.

אלישע חלה חולי אחד על שגירה דובים בתינוקות, ועוד חולי על שדחפו לגיחזי בשתי ידים, ועוד חולי שמת בו.

עד אברהם לא היתה זקנה, וביקש אברהם שיהיה זקנה שהיו טועים בינו ליצחק. ועד יעקב לא היה חולשה, וביקש רחמים ובהא חולשה. עד אלישע לא היה חולה שמתרפא, ובהא אלישע וביקש רחמים והתרפא.

דור המבול

לר"ע אין להם חלק לעוה"ב, ולרבי"ב לא חיים ולא נדונים, ולרבי מנחם בר יוסף אפי' בשעה שהקב"ה מחזיר נשמות לפגרים מתים נשמתם קשה להם בגיהנום.

עוונותיהם-

דור המבול לא נתגאו אלא מפני טובה שהשפיע להם הקב"ה, ואמרו שאינם צריכים גשם כי יש להם נהרות ומעינות, אמר הקב"ה שכיון שהם מכעיסים בטובה שהשפיע להם, בה הוא ידון אותם. ולרבי יוסי כיון שנתגאו בגלל גלגל העין שדומה למים וחסאו בניאוף, הקב"ה דן אותם במים.

קלקלו ברבה רעת האדם, ונדונו במעינות תהום רבה.

היו מרביעים בהמה על חיה וחיה על בהמה והכל על אדם ואדם על הכל, וכולם חזרו להזדווג עם מינם חוץ מתושלמי.

דור המבול עברו על הכל, ומ"מ לא נחתם גזר דינם עד שפשטו ידיהם בגזל.

וימח את כל היקום- אע"פ שהבהמה לא חטאה, מ"מ לא נבראה אלא בשביל האדם, ואם האדם חוטא א"צ בהמה וחיה.

מכל אשר בחרבה מתו- ולא דגים שבים.

ג' מעיינות נשתירו מהמבול, בלועה דגדר, חמי טבריה, עינא רבתי דבירם.

וינחם ד' כי עשה את האדם בארץ- י"מ ששמו שתיקן להם קברות בארץ, וי"מ שהתחרט על כך.

נח-

אף על נח נחתך גזר דין, אלא שמצא חן בעיני ד'.

נח איש צדיק תמים היה בדורותיו- לריו"ח אם היה בדור אחר לא היה נחשב צדיק, ולר"ל כ"ש בדור אחר.

נח הצדיק היה מוכיח את דורו שיעשו תשובה, ואם לאו הקב"ה מביא עליכם מבול, והקב"ה ממתין לפרידה אחת שעליו להוציא מהם מתושלח הצדיק ימות קודם זמנו ולא יהיה נדון עמהם. והיה אמר להם דברים קשים כלפידים, והיו מבזים אותו. והיו אומרים שיש להם דרך להנצל מכל סוג מבול שיהיה.

ק"ח: ויהי לשבעת הימים- הם ז' ימי אבול של מתושלח, שהספדם של צדיקים מעכב את הפורענות. וי"מ ששינה הקב"ה סדרי בראשית שהחמה היתה יוצאת במערב ושוקעת במזרח, וי"מ שקבע להם הקב"ה זמן גדול מאה ועשרים שנה לחזור בתשובה, ואח"כ זמן קטן. וי"מ שהטעמים מעין עולם הבא, כדי שידעו מה הפסידו.

מי המבול היו קשים וחתים ועבים כשכבת זרע. ברותחים קלקלו בעבירה, וברותחים נדונו.

התיבה-

עצי גפר- י"מ מבליגה, וי"מ גולמיש.

צוהר- אבנים טובות ומרגליות שיאירו כצהרים.

גג התיבה היה בנוי בשיפוע עד אמה, דבהכי הוא דקיימא.

תחתיים היו לזבל, אמצעיים לבהמה, ועליונים לאדם.

ג' שימשו בתיבה וכולם לקו, הכלב נקשר, עורב רק זרע מפיו לפיה של נקיבה, חם לקה בעורו שיצא ממנו כוש.

שבעה שבעה איש ואשתו- אין אישות לבהמה, אלא היינו מאותם שלא עבדה בהם בעבירה, שלא היתה התיבה קולטת מי שנעבדה בו עבירה.

היו שרויים בתיבה משפחות משפחות.

שם אמר לאליעזר שהיה להם צער גדול בתיבה, שהיו מאכילים ביום ובלילה. ולא ידעו מה מאכל הזיקית עד שנפלה תולעת מרימון ואכלתה. האריה חום גופו זן אותו (זה מועיל בין ו' ל"ב יום). אורשינא לא רצתה לאכול כדי שלא להטריח את נח, ובירכה שלא תמות.

כששלח נח את העורב אמר לו העורב שהקב"ה שואו שהכניס ממנו רק שנים, וגם הוא שואו שכיון ששלח ממין שניים אם ימות יחסר העולם מינו, שמה לאשתי אתה צריך, אמר לו נח רשע במותר לי נאסרתני בנאסר לי לא כ"ש.

עלה זית- אמרה יונה לפני הקב"ה יהיו מזונותי מרווין כזית ומסורים בידך, ולא מתוקים כדבש ומסורים בידי בשר ודם.

ק"ט: שם אמר לאליעזר שבמלחמה עם ד' המלכים העמיד הקב"ה את אברהם בימינו, והיה זורק עפר והוא נהיה חרבות, וקש היה נהפך לחיצים. ונחום איש גם זו שלחו איתו דורון לקיסר מפני שהיה מלומד בניסים, וכשגן באכסניא נטלו מה שהיה ושמו שם עפר, וכשראה הקיסר שיש שם עפר רצה להורגו, ואמר גם זו לטובה, ואמר אליה הנביא למלך דשמא זה עפר כשל אברהם שנהפך לחרבות, וזרקו את העפר על עיר שלא יכלו לכבושה וכבשוה, ונתנו לנחום למלא בארגז מה שירצה, וכשחזר סיפר לבעלי האכסניה מה שהיה, ולקחו מעפר ביתם להביא למלך, והרגם.

דור הפלגה

אין להם חלק לעוה"ב.

אין לומר שבנו מגדל כדי להכות את הרקיע בקרדומות שיזובו מימיו, דא"כ היו צריכים לבנותו על ההר, אלא כת אחת רצתה לשבת במגדל והפיצם ד', כת שניה רצתה לעבוד ע"ז בלל ד' שפתם, והשלישית רצתה לעלות ולעשות מלחמה ונעשו קופים ורוחות ושדים ולילין. ורבי נתן אמר שכולם נתכונו לע"ז.

שליש מהמגדל נשרף ושליש נבלע ושליש קיים.

אזר המגדל משכח.

סדום

אנשי סדום אין להם חלק לעוה"ב, דכתיב רעים וחטאים, וי"מ רעים בגופם וחטאים בממונם, וי"מ רעים בממונם וחטאים בגופם, לד' זו ברכת ד'.

לת"ק (ק"ז): אנשי סדום עומדים בדין, ולרבי נחמיה אינם עומדים בדין.

דרכיהם הרעים-

אנשי סדום נתגאו בשביל טוב שהשפיע להם הקב"ה, שכיון שיש בעפרם זהב אינם צריכים עוברי דרכים, שאינם באים אלא לחסר ממונם.

היו מביאים בעלי מומן ליד קיר נטוי, ומפילים את הקיר ונוטלים את המומן. והיו נותנים לבעלי המומן שמן אפרסמון והיו מניחים אותו בגיבית גזויהם, ולערב היו מריחים אותו ככלב, והיו חותרים שם ונוטלים את המומן, (וכשדרש רבי יוסי בצ"פ דבר זה, היו באותו לילה ג' מאות גניבות כאלו, ואמר שלא ידע שהגנבים באים לדרשתו. וכשמת שפעו מרזבי ציפורי דם אדם גדול הוה).

מי שהיה לו שור היה צריך לרעות את השוורים יום אחד, ומי שלא היה לו היה צריך לרעות יומיים, (ובדומה לזה היה שמי שעבר את הנהר במעבורת שילם אחד ומי שעבר ברגליו שילם שתיים). יתום אחד הרג את כל השוורים, ואמר להם שמי שיש לו שור יטול עור אחד, ומי שאין לו שור יטול שניים, דסוף דינא כתחילת דינא.

ק"ט: היו גונבים כל אחד לבניה אחת או שום אחד.

מי שהיה מפיל עובר חבירו, היו אומרים לו שיתן למכה את אשתו שתעבר ממנו, ומי שהיה חותך אוזן חמור חבירו היו אומרים שיתן את החמור לחבירו עד שתצמח לו האוזן. והפוצע את חבירו היו מחייבים אותו לשלם על הקזת הדם. העובר במעבורת היה משלם ד', והעובר במים משלם ח', וכשכונס אחד סירב לשלם פצעהו, וחייבוהו לשלם גם על המעבר וגם על הקזת הדם. וכשפסקו לאליעזר כך פצע את הדיין ואמר לו שהוא ישלם למי שפצעהו.

היתה להם מיטה לאורחים, וכשהיה מגיע אדם ארוך היו חותכים את רגליו, ואם היה נמוך היו מותחים אותו עד שארבו מתפריקים, ואליעזר אמר שנדר שלא לישן על מיטה.

היו נותנים לאורחים דינר ושם הנותן רשום עליו, ולא היו נותנים לו אוכל, וכשמת כל אחד היה נוטל את דינרו.

כל מי שהיה מזמין לחתונה היו מפשיטים את בגדיו, ואליעזר כשלא נתנו לו אוכל בא לסעודה, וכל מי ששאל אותו מי הזמינו אמר שהוא הזמינו, והיה בורח כדי שלא יפשיטוהו, עד שיצאו כולם ואכל את הסעודה.

נערה אחת נתנה לחם לעני, ומרחו את גופה בדבש ובאו הדבורים ואכלוהו, ועל זה אמר הקב"ה "זעקת סדום ועמורה כי רבה".

מרגלים אין להם חלק לעוה"ב.

מחלוקת קרח ועדתו ועונשם

עדת קרח לר"ע אין להם חלק לעוה"ב, ולר"א ולרבי"ב יש להם חלק לעוה"ב.

ויקח- שלקח מקח רע לעצמו. קרח- שנעשה קרחה בישראל שבלעו. בן יצהר- שהרתח את העולם כצהרים. בן קהת- שהקהה שיני מולידיו. בן לוי- שנעשה לויה

אין התורה מותקיימת במי שמחיה עצמו עליה, וכגון שחופף ראשו במקום לבוא ללמוד.

לרבי סימאי כמו שנכנסו לארץ **שניים משישים רבוא** שיצאו ממצרים, והם יהושע וכלב, כך יצאו ממצרים שניים משישים רבוא והשאר בתו בני ימי אפילה, וכן יהיה לימות המשיח.

מצרים היו מטבעים מישראל בים והורגים בחרב ומועכים בבנין, ואמר משה לקב"ה שהוא מרע לעם הזה, אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין וכו' שהאבות לא הרהרו אחר **מידותיו** שאע"פ שהבטיח להם את הארץ היה אברהם צריך לקנות קבר בד' מאות שקל כסף, ועבדי יצחק לא מצאו מים לשתות עד שעשו מריבה, ויעקב קנה מקום לאהלו במאה קשיטה, ולא הרהרו אחר מידותיו, ואילו משה אמר "מה שמך" וכן אמר "והצל לא הצלת את עמך", ועל כן לא יראה במלחמת ל"א מלכים.

וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו - שראה מידה מ"ג מידות, ו"א שראה ארך אפים (שבתחילה אמר לקב"ה שהרשעים יאבדו, ואמר לו הקב"ה שיצטרך למידה זו, וכשחטאו ישראל נצטרך למידה זו), ו"א שראה אמת ומיד התפלל שלא ידון את ישראל לפי מעשיהם.

ק"א: עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק, שנא' ביום ההוא יהיה ד' צבקות לעטרת צבי- לעושים רצונו, ולצפירת תפארה- למצפים לישועתו, לשאר עמו- למשעים עצמו כשרים שאינו מתגאה, ולרוח משפט- לרודה את יצרו, לוישב על המשפט- לדן דין אמת לאמיתו, לגבורה- למתגבר על יצרו, משיבי מלחמה- הנוג' במלחמתה של תורה, שעה- המשכים ומעריב בבתי כנסיות ומדרשות.

עיר הנדחת

אנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעוה"ב.

אין דין עיר הנדחת אלא כשמדיחיה מאותה העיר ומאותו השבט (ונחלקו ר"ל וריו"ח אם בחלוקת הארץ חולקים עיר אחת לשני שבטים), ושדיחיהו בעצמם ולא ע"י שלוחים, ועד שיודח רובה (ואל"כ דינם כיהידים), ושדיחיהו אנשים ולא נשים וקטנים, וצריכים ב' עדים והתראה לכל אחד ואחד.

חמרת וגמלת העוברים ממקום למקום ושתהו בער ל' יום מצילים את אנשי העיר אם על ידיהם אין רוב.

יהידים דינם בסקילה וממונם פלט, ואנשי עיר הנדחת בסייף וממונם אבד.

נכסי צדיקים שבתוכה אובדים ושבוץ פליטים, ונכסי רשעים אף שבוץ אובדים. אם אין לעיר רחוב עושים לה רחוב, ואם רחובה מקום כינוס בני העיר הוא מחוץ לעיר, עושים את רחובה בתוכה.

נכסי הקדש שבה יפדו, תרומות ירקבו, מעשר שני וכתבי הקודש יגנוזו.

עשית דין בעיר הנדחת נחשבת כהקרבת עולה.

לריה"ג אין עושים מעיר הנדחת גנות ופרדסים, ולר"ע רק כמות שהיתה אין עושים אותה.

כל זמן שרשעים בעולם חרון אף בעולם, אבדו הרשעים נסתלק החרון אף. אין עושים עיר הנדחת בספר.

לפרטים והערות נא להתקשר ל-052-7692282.

ניתן לקבל את הגליונות במקס.

או במייל- A0527692282@gmail.com

חדש- גליון חודשי על "קנין חכמה" במייל בלבד.

ניתן לקבל גליון שבועי על דף היומי ומ"ב וקנין חכמה

במייל 9518470@gmail.com

יצא לאור עד כה - תמצית הש"ס א' (ברכות וסדר מועד). תמצית הש"ס ב' (נשים). (ניתן להשיג גם על כל מסכת בנפרד). תמצית מסכת ב"ק, תמצית גפ"ת פסחים, גיטין, בבא מציעא, ובבא בתרא. תמצית תנ"ך, תמצית משנה ברורה חלקים א' ב', ותמצית ספרי מוסר (שערי תשובה, מסילת ישרים, נפש החיים, וחזון איש אמו"ב).

להזמנות 0527692282.

בגיהנום. ולא נכתב בן יעקב ולומר שעקב עצמו לגיהנום, מפני שביקש יעקב רחמים, בסודם- של מורגלים, אל תבוא נפשי, בקהלם- עדת קרת, אל תחד כבודי.

דתי- שעבר על דת א"ל. אבירם- שאיבר עצמו מלעשות תשובה. און- שישב באנינות על שריה עמהם בענה. בן פלת- שנעשו לו פלאות שניצל. בן ראובן- בן שראה והבין ופירש מהם.

חכמת נשים בנתה ביתה- אשתו של און בן פלת טענה לו שממ"נ הוא יהיה תלמיד של משה או קרת, ואמר לה שהוא נשבע שיהיה עמהם, השקתה אותו י"ן כדי שישתכר, ופרעה שעה בפתח ביתה, ולא קראו לו, ונבלעו באדמה.

ק"י: אולת בידה התרסנה- אשתו של קרח אמרה לו שיראה שמשה נעשה מלך ואחיו כה"ג ובני אחיו סגני כהונה ולוקח תרומות מעשר וגזו את שערות הלויים. וטענה שאם תכלת היא מצוה שיתכסו בה בבית המדרש.

אנשים מבני ישראל- מיוחדים שבעדה. קריאי מועד- שידעו לעבר שנים ולקבוע חדשים. אנשי שם- מפורסמים.

חשדו את משה באשת איש, וכל אחד קינא את אשתו ממושה, ומשה נטה אהלו מחוץ למחנה כדי שלא יחשדוהו.

אין מחזיקים במחלוקת, לרב המחזיק עובר בלאו, ולרב אשי ראוי להצטרע.

כל החולק על מלכות בית דוד ראוי להכישו נחש. וכל החולק על רבו כחולק על השכינה, וכל המתרעם על רבו כמתרעם על השכינה, וכל המהרהר אחר רבו כמהרהר אחר השכינה.

עושרו של קרח זהו עושר שמור לבעליו לרעתו. ג' מאות פרדות לבנות היה נושאות את מפתחות העור של גנזיו. ג' מטמוניות הטמין יוסף במצרים, אחת נתגלתה לקרח, אחת לאנטוניוס, ואחת גנוזה לצדיקים לעת"ל.

ממונו של אדם מעמידו על רגליו.

לריו"ח קרח עצמו לא היה לא מן השרופים ולא מן הבלועים אלא מת במגפה, ובברייתא איתא שהיה מן השרופים ומן הבלועים שאחר שנשרף נבלע.

השמש והירח אמרו שאם אין הקב"ה עושה דין לבן עומרם לא יצאו, זרק הקב"ה בהם חיצים ואמר בכבודי לא מחיתם שמלכי מזרח ומערב משתחיים לחמה, בכבוד בשר ודם מחיתם, והאיזנא אינם יוצאים עד שמכים אותם.

אם בריאה- מוטב, ואם לאו "ברא ד", ולא לברוא ממש דהא אין חדש תחת השמש, אלא לקרב את הפתח.

בני קרח לא מתו אלא נתבצר להם מקום בגיהנום וישבו עליו ואמרו שירה.

רבה בר בר חנה הראהו סותר ישמעאלי מקום באדמה שיוצא ממנו עשן, והכניס לשם צמר ונחרך, ושמע אומרים משה אמת ותורתו אמת והם בדאים, ואמר לו שכל ל' יום הם עוברים כאן כבשר בקדירה, ואומרים כך.

ק"י: דור המדבר לר"ע אין להם חלק לעוה"ב ואין עומדים בדיון, ולר"א ולר"ש בן מנסיא יש להם חלק לעוה"ב, ואמר ריו"ח שר"ע עזב חסידותו שהוא רגיל לזכות את ישראל, דכתיב זכרתי לך חסד נעורייך וכו', מה אחרים באים בזכותם, הם עצמם לא כ"ש.

עשרת השבטים- לר"ע אין להם חלק לעוה"ב, ואינם עתידים לחזור. ולר"א עתידים לחזור, ולר"ש אם מעשיהם יהיו טובים יחזור, לרבי יש להם עוה"ב.

קטנים בני רשעים לר"ג אין להם חלק לעוה"ב, ולר"ע יש להם חלק לעוה"ב, ובני רשעי עכו"ם לכו"ע אין להם חלק לעוה"ב.

קטן מאמית בא לעוה"ב- ו"א משעה שנוול, ו"א משעה שהתחיל לדבר, ו"א משעה שנזרע שאם נקלט הזרע במעי אמו, אפי' הפליה יש לו חלק לעוה"ב, ו"א משעה שנימול, ו"א משעה שיענה אמן, (אמן היינו א"ל מלך נאמן).

ק"א: לר"ל אפי' מי שלא מקיים רק חוק אחד נדון בגיהנום, ולריו"ח אפי' מי שלא למד אלא חוק אחד אינו נדון בגיהנום.

פי שניים בה יכרתו יגועו והשלישית ישאר בה- לר"ל היינו שלישי של שם, משליש מרבים הרבה שלשיות, והיינו ששם הוא שלישי מבני נח, ושלישי לשם הוא ארפכשד שממנו יצאו ישראל ישארו ממנו שלישי, ולריו"ח א"כ יתכן שישראל יהיו יותר משליש מארפכשד ויתמעטו הרבה, אלא ישארו אפי' שלישי מנח ואם יהיו ישראל מעטים מזה ישארו גרים וחסידים אומות העולם, ואם הם מרובים משליש יתמעטו קצת.

ולקחתי אתכם אחד מעיר ושניים ממשפחה- לר"ל דברים ככתבם, ולריו"ח היינו שאחד מזכה עיר ושניים מזכים משפחה.